

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: filosofie
Studijní program: 2. stupeň
Kombinace: Občanská výchova - Informatika

Islám v českých zemích
Islam in Czech lands

Diplomová práce: RR-FP-KFL- 2006

Autor:

Karel Bůžek

Podpis:

Adresa:

Jižní 1821

470 01, Česká Lípa

Vedoucí práce: PhDr. David Václavík, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh

V Liberci dne: 20.4.2008

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum

Podpis

Poděkování

Chtěl bych poděkovat své rodině a přátelům za psychickou a morální podporu při tvorbě diplomové práce. Zároveň děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Davidu Václavíkovi, Ph.D.

Anotace

Předkládaná diplomová práce nazvaná *Islám v českých zemích* se zabývá problematikou islámu a existencí muslimů, kteří žijí za hranicemi naší země, ale i u nás v České republice.

Práce se soustředí na proces integrace těchto osob do prostředí, které je nakloněno vyznávání víry odlišné než je ta jejich. Dále se zabývá tím, jak se jim daří dodržovat pravidla a přikázání islámu v prostředí české společnosti a jak na ni a na sebe v jejím rámci sami nahlízejí (přístup společnosti a okolí, vztah k hostitelskému prostředí, pocit bezpečí, islamofobie, trvalost pobytu atd.) – a to nejen v historických a literárních, ale i legislativních souvislostech.

Součástí práce je i dotazníková část, jejímž prostřednictvím jsou hodnocena některá zjištění, plynoucí z předkládané práce.

This work named *Islam in the czech countries* deals with problems of Islam and Muslims, who live behind the borders of our country, but also in our Czech Republic.

Work focus on process of integration of those people into the society, which is conciliate to different profess of religion. Next acts keeping of the rules and commandments of Islam in the nature of the Czech society and examine their mutual relations. It is explored not only in historical and literary, but also in legislation connections.

Component of construed work is a questionnaire section, in which are evaluated findings, streamed from work.

Предлагаемая дипломная работа название которой *Ислам в Чешских землях* интересуется проблематикой ислама и существованием мусульманов, живущих за границей, но и в нашей Чешской республике

Работа сосредоточится на процесс интеграции этих людей в среду, которая предпочитает другое вероисповедание. Далее занимается соблюдением правил и заповедей ислама в чешской среде. Все это осуществлено не только в исторических и литературных но и в законодательных взаимосвязях.

Составной частью работы есть и анкетный лист в котором оцениваются некоторые данные полученные из работы.

I. Úvod	7
II. Stručně o islámském náboženství	8
III. Historie islámu v českých zemích	16
IV. Islám v české literatuře a médiích	18
První zmínky	19
Cestopisy	21
19. století	25
20. století	28
Islám v moderních masmédiích	30
Korán v české literatuře	31
V. Vývoj muslimské obce v Československu a v České republice	35
VI. Snaha o vybudování mešity na českém území	45
VII. Postavení státu k muslimům	51
VIII. Dotazníková část o spokojenosti muslimů v ČR	57
IX. Závěr	62
X. Seznam použité literatury a internetových zdrojů	65
Příloha č. 1 znění dotazníku	67
Příloha č. 2 Grafické zpracování dotazníků	71

I. Úvod

Islám patří v dnešní době k jednomu z nejprogresivnějších náboženství světa. Často je označován jako náboženství třetího tisíciletí (viz Huntingtonův *Střet civilizací*). Islám je ovšem i nejmladším z monoteistických světových náboženství. Jeho věřící žijí po celém světě a jen jejich malá část je radikální a k prosazování svých názorů používá teroristických útoků (danou skupinou se však ve své práci zabývat nehodlám).

Tématika islámu je v dnešní době vysoce aktuální, přestože je doposud zahalena pomyslnou rouškou tajemství. Cílem této diplomové práce bude podhalení islámu a života muslimů, kteří žijí nejen za hranicemi naší země, ale i u nás, v České republice.

Chtěl bych se soustředit na proces integrace těchto osob do prostředí, které je nakloněno vyznávání víry odlišné než je ta jejich. Dále se budu zabývat tím, jak se jim daří dodržovat pravidla a přikázání islámu v prostředí české společnosti a jak na ni a na sebe v jejím rámci sami nahlízejí (přístup společnosti a okolí, vztah k hostitelskému prostředí, pocit bezpečí, islamofobie, trvalost pobytu atd.) – a to nejen v historických, ale i literárních souvislostech.

V závěru své práce bych rád podložil svá zjištění výsledky dotazníků, jež jsem si k dané problematice připravil.

II. Stručně o islámském náboženství

Islám patří mezi velké monoteistické systémy, které jsou rozšířeny do celého světa. Zároveň je z nich také systémem nejmladším. Je to nejen náboženství, ale i specifický životní styl, zcela odlišný od toho českého nebo obecně vzato evropského. V místech jeho přijetí jsou jím ovlivněny normy každodenního života, architektura, věda, umění a mnohé další oblasti lidské činnosti.

Pro muslimy je zdrojem nezpochybnitelné autority a tvoří pro ně základ jejich kolektivní identity. Stává se pro ně životním vzorem, inspirací a ideálem hodným následování. Poskytuje jim návod na to, jakým způsobem mají postupovat při řešení problémů moderní civilizace. To vše je však závislé na tom, do jaké míry je konkrétní jedinec schopen a ochoten respektovat normy a zásady islámu.

Islám zároveň proniká i do života těch, kteří ho přímo nepraktikují. I tak v něm tito lidé mohou nalézt inspiraci v podobě rad, jak správně žít, mohou v něm nalézt jistou demokracii či základy sociálního řádu.

Islám jako náboženství je pilířem, který nemá být za žádných okolností zpochybňován. Z tohoto důvodu jsou také muslimové velmi citliví na celkově odmítavý postoj vůči sobě.

Základem islámu jsou jeho hodnoty, přičemž lidský život je metou nejvyšší. Proto je obviňování islámu z bezhlavého vraždění při teroristických útocích muslimy z velké většiny odmítáno (viz. obraz islámu v médiích). Zde také česká společnost nejčastěji naráží na problém nedostatku osobní zkušenosti s tímto náboženstvím.

Počátky tohoto náboženství sahají na území dnešní Saudské Arábie. Za jeho zakladatele je považován kupec z Mekky,¹ Muhammad. Ten měl dle tradice někdy kolem roku 610 n. l. vidění, ve kterém k němu přistoupil archanděl Džibríl (česky Gabriel) a pravil: „*Přednášej!*“ Na základě tohoto a mnohých dalších zjevení pak v budoucnu vznikl Korán, posvátná kniha islámu.

Muhammad pod vlivem viděného začal kázat víru v jediného Boha - Alláha. Roku 622 n.l. se však ocitá pod takovým tlakem, že se svými stoupenci odchází z Mekky do Medíny.² Zde se stává náboženským, politickým a vojenským vůdcem. Ocitá se v čele první muslimské obce zvané *umma* (společenství lidí, mezi kterými panuje solidarita a věrnost k islámu) a svádí ve městě několik bitev. Po roce 630 n.l. nové náboženství v Mekce zvítězilo. Stará svatyně *Ka'ba* v Mekce se stala centrem kultu jediného boha Alláha a nové náboženství se stalo nástrojem sjednocení roztržštěných kočovných arabských kmenů.

V roce 632 n.l. Muhammad umírá. Věřící islámu - tzv. muslimové - věří, že Muhammad byl posledním z řady Božích³ proroků. Smrt Proroka postavila do čela muslimské obce chalífu.⁴

¹ V té době byla Mekka významným poutním centrem jiného kultu, a proto se mnoho lidí postavilo k novému náboženství odmítavě (spor se týkal především Muhammadovy kritiky polyteismu a s ním spojených praktik).

² Tento odchod je nazýván *Hidžra* a je významným mezníkem v dějinách islámu, od kterého se mimo jiné datuje islámský kalendář, jež se počítá od 16.7. 622 - toto datum je počátkem letopočtu pro muslimskou kulturu.

³ Slovo Boží tu píše s velkým písmenem v souladu s Pravidly českého pravopisu jako projev zvláštní úcty.

⁴ Chalífa – nástupce proroka božího, vladař muslimů, reprezentant náboženství a světské autority v islámu. Chalífát se rozkládal od Pyrenejí po Indus.

K této době se proto datují první spory týkající se chalífy a pravidel obsazování této funkce, zároveň se náboženská obec dělí na různé tábory.

K rozdělení muslimů došlo brzo po Prorokově smrti. Část muslimů byla toho názoru, že právo stát v čele má pouze příslušník Prorokovy rodiny (Abu Bakr však byl podle tehdejších pravidel rovněž Prorokovým příbuzným). Konkrétně se jednalo o Prorokova bratrance a zeťe Alího, který byl otcem Prorokových vnuků. Jeho přívrženci přijali označení ší'a Alí (doslova strana Alího) – dodnes jsou nazýváni šíité.⁵ Tvoří početní menšinu – asi 10% z celkového počtu muslimů.

Většinu tvoří tzv. sunnité. Název je odvozen od arabského výrazu sunna (soubor tradic). Tito na rozdíl od šíitů netrvají na přímém příbuzenském vztahu chalífy s Prorokem. Návod ke správnému chování hledají sunnité ve výkladu Koránu a v souboru tradic, jež se týkají Prorokova života.

Základní pravidla víry se opírají o Korán. Muslimové jsou přesvědčeni, že Korán je doslovným záznamem sdělení zjevených proroku Muhammadovi archandělem Gabrielem. Poprvé se tak stalo nedaleko Mekky na hoře Híra. Muhammad byl dle tradice negramotný, proto byly verše nejprve uchovávány jen v paměti věřících a předávány ústně. Po Prorokově smrti okolo roku 642, za chalífy Uthmána, byl vytvořen soubor 114 kapitol (neboli súr). Základem každé kapitoly je ája (verš), sóry jsou v Koránu seřazeny

⁵ Alí se stal chalífou, byl však zavražděn. Jeho mladší syn Husajn byl v čele povstání proti chalífovi Jazídovi z rodu Umajjovců v bitvě u Karbalá poražen a zabit. Výročím této bitvy - desátý den měsíce muharramu - je pro šíity nejdůležitějším svátkem roku. Ze strany šíitů se postupem času stala islámská náboženská sekta.

podle počtu veršů od nejdelšího po nejkratší. Výjimku tvoří pouze úvodní sůry – Fátihy (Hrbek 1991: 45-51).

Korán je pro muslima posvátný.⁶ Ukládá věřícím základní povinnosti, které tvoří tzv. "pět sloupů", neboli základních obřadních úkonů islámu. Věřící je povinen:

1. *Hlásit se k víře*
2. *Konat modlitby*
3. *Dodržovat půst*
4. *Dávat almužnu*
5. *Vykonat pouť*

K těmto sloupům se často řadí i džihád, který je chápán jako boj za svatou věc islámu, s cílem šířit jeho slávu a moc. *Džihád* vedou *mudžahídové* a jejich úsilí a boj jsou považovány za posvátné.

Pravověrný muslim se ve svém životě řídí hlavně souhrnem předpisů náboženského práva zvaným *šarí'a* (původně slovo znamenalo cestu vedoucí k vodě, pravou stezku). Ten vznikl vytvořením pravidel pro sociální a politické chování na základě textu Koránu a ústně předávané tradice o skutečích Muhammadových (tzv. *hadísů*). Základem *šarí'y* se staly jasné příkazy a zákazy, obsažené v těchto dvou pramenech. Původní zásadu krevní msty za vraždu nebo i za neúmyslné zabití nahradilo islámské právo jednorázové odplaty, nebo pokuty vyplacené jako náhrada za prolitou krev.

⁶ Je vzorem ctnostného jednání, dává návod, jak řešit životní obtíže, ukazuje základní společenské a kulturní normy, poskytuje útěchu. Provází věřícího celým životem – např. v denních modlitbách, při svatbách či pohřbech. Kniha sama by měla být co nejkrásnější, často rukopisná, zaznamenaná písmem na nejjemnější a nejdražší materiál, vázaná do drahocenných a bohatě zdobených desek.

Na vytváření šari'yy mělo podstatný vliv i zvykové právo oblastí, do nichž se islám šířil. Samotná tvorba však byla výsadním právem islámského duchovenstva (nesrovnávat s chápáním duchovenstva křesťanského světa). V prvních staletích existence islámu tito duchovní vytvořili několik právních škol, tzv. mazhabů. Mezi nejvýznamnější patří:

➤ **Hanafíjská škola** - působila na území Osmanské říše a říše Velkých Mogulů, dodnes určuje právní zvyklosti většiny sunnitů (Afgánistán, Balkán, Indie, Irák, Pákistán, Střední Asie, Sýrie, Turecko). Tato škola se vyznačuje poměrnou umírněností práva a tolerancí vůči jinověrcům. Důraz je kladen na využití vlastního úsudku.

➤ **Hanbalovská škola** – nejpřísnější a nejméně početná, uplatňují se v ní právní názory prorokových druhů (Saudská Arábie).

➤ **Málíkovská škola** - výrazně tradicionalistická, navazuje na medínské právo (země Maghrebu, západní Afrika, dříve i muslimská část Španělska).

➤ **Šáfiovská škola** - osciluje mezi vlastním názorem a tradicí (Egypt, Indonésie, jižní Arábie, východní Afrika).

Tyto 4 hlavní školy se ustálily přibližně v 10. století a navzájem uznávaly pluralitu svých protikladných soudů (v rámci jedné ortodoxie), i když samotný výklad přestupků a trestů se v nich velmi liší.

Islámské právo bychom podle našich měřítek mohli považovat za velmi přísné. To se týká hlavně oblastí, jako je otázka sexuality, vztahu k náboženství či nedotknutelnosti soukromého

majetku apod.⁷ Krádež je posuzována jako těžký prohřešek bez ohledu na její rozsah nebo motivaci viníka. Podle Koránu se krádež trestá useknutím ruky v zápěstí, což v dnešní moderní době mohou mnozí lidé považovat za nehumánní. Jelikož je však text Koránu posvátný, je velmi problematické (ne však nereálné) dosáhnout zmírnění daného trestu.

Další oblastí, na kterou klade *šarí'a* mimořádný důraz, je rodinný a sexuální život. Ve snaze ochránit stabilitu rodinného a rodového života se za jeden z nejtěžších hříchů v islámu považuje cizoložství.

Stejně přísně je posuzováno znásilnění, čímž se dostáváme k postavení muslimských žen, které je v dnešní době moderní civilizace jedním z vůbec nejcitlivějších a nejrozporuplnějších témat. Proti sobě stojí názory konzervativců a pokrokových muslimů, které velmi často vyúsťují v ostré polemiky. Navíc se snaha o výklad bez důkladného prostudování dané problematiky stává velmi lehce jednou z příčin vzniku radikálních protestů, přerůstajících v islamofobii. Tato je mnohdy založena na základě negativních předsudků a často je vedena v souvislosti s polemikou ohledně svobod v islámském světě.⁸ V popředí kritiky stojí obzvláště neslučitelnost hodnot islámu s těmi západními, což je mnohdy demonstrováno prostřednictvím médií, která často

⁷ Pro kočovné obchodníky byla nedotknutelnost majetku otázka přežití. Zloděje bylo nutno potrestat exemplárně, ale nebylo možné jej potrestat vězením, neboť taková instituce je nákladná, organizačně náročná a v určitých podmínkách i nerealizovatelná. Dávná tradice tedy setrvala v islámském právu až do dnešní doby.

⁸ Obavy z rasistických či diskriminačních projevů jsou ponejvíce spojovány se jménem bývalého generálního tajemníka OSN, Kofi Annanem. Více informací viz www.un.org/womenwatch.

zavádějícím způsobem interpretují Korán. Vzhledem ke kontroverznosti dané problematiky bych rád toto téma, jež je velmi úzce spjata s problematikou postavení a životní rolí muslimských žen, v následujícím textu více rozvedl.

Sám islám se zrodil z reakce na poměry panující v Arábii v předislámské éře. Tehdy to znamenalo nejen opřít se o tradice, ale zároveň s tím se také rozejít s řadou, dalo by se říci, nelidských a zastaralých zvyklostí.⁹

Dle učení koránu jsou si muž a žena před Bohem rovni, nicméně ve většině případů se muž nachází v nadřazeném postavení.¹⁰ Ženy jsou tedy jakýmsi inventářem, součástí rodu, o kterou se ale musí jejich „majitel“ pečlivě a poctivě starat. Drží nad nimi svoji ochrannou ruku, ať již v úloze manžela, otce či poručníka. Musí je ochraňovat také před nimi samými. Podle učení jim Bůh do vínku nadělil prohnatost, svůdnou krásu a z toho plynoucí pokušení. A před tím vším, a hlavně před hříchem, se musí mít muslimské ženy na pozoru. Jejich úkolem je plození dětí, zejména chlapců, kteří mají zaručit budoucnost a čest celého rodu.

Postoj k ženám v muslimské společnosti je však nejednotný. Pojetí jejich úlohy se diametrálně liší stát od státu a velký vliv na to má i vrstva společnosti, ze které samotná žena pochází.

Můžeme konstatovat, že jedním z nejspolehlivějších ukazatelů míry „rovnocennosti“ žen je jejich přístup ke vzdělání. Dívkám je však ve většině případů umožněno vzdělávání jen v oblasti literární, lékařské, ekonomické a historiografické.

⁹ Patří sem například zákaz zabíjení novorozeňat ženského pohlaví a pohřbívání novorozených dětí zaživa.

¹⁰ Např. u soudu se svědectví dvou žen rovná výpovědi jediného muže.

Co se týče ženských práv, panují v muslimském světě značné rozpory. Jsou zde velké rozdíly mezi tzv. pokrokovějšími zeměmi, jako je např. Turecko, Sýrie, Egypt a Tunisko a těmi konzervativními, k nimž patří zejména Saudská Arábie. Jedním z důležitých milníků v této otázce se stala islámská revoluce, která se zasazovala o reislamizaci a znovuzavedení práva Šarí'a. Tím došlo také na otázku týkající se budoucího postavení žen.

Radikalisté zastávají návrat žen k „rodinnému krbu“ a přejí si tzv. model *matky*. Tento požadavek zdůvodňují nejen jejich předurčeností k této roli ale také uvolněním pracovních míst a s tím souvisejícím snížením nezaměstnanosti.

Proti nim stojí pokrokovější část společnosti a také ochránci lidských práv, kteří tvrdí, že pokud bude muslimská obec pokračovat v zacházení se ženou jako s méněcennou bytostí, nikdy nedojde k vyřešení problémů, s nimiž se musí současná muslimská společnost potýkat.

Obecně však z Koránu nevyplývá pro ženy nijak nevýhodné postavení a mnohé z nich, které v dané společnosti žijí, nemají zájem ji opustit a jsou na svou kulturu, tradice a zvyklosti velmi hrdé.

III. Historie islámu v českých zemích

Cílem této kapitoly je nastínit způsob, jakým v minulosti islámské náboženství ovlivňovalo české prostředí s přihlédnutím k celkovému vývoji evropské kultury.

Dějiny vztahů mezi islámskými a evropskými zeměmi by se daly obecně označit za dobu těhotnou předsudky, zavádějícími představami a vzájemným nepochopením. Evropa a islám byly a jsou dodnes chápány jako dvě nezávislé jednotky, které se vůči sobě nacházejí v permanentním napětí. Přesto však islám spolu se svými zvyklostmi a tradicemi po dlouhá léta tvořil integrální část starého kontinentu a do značné míry se podílel na tvorbě evropské identity.

V prostoru Evropy je mnoho zemí, které mají s islámem bohaté zkušenosti. Jedná se především o území východní a jihovýchodní Evropy, Pyrenejský poloostrov a ostrovy ve Středomoří.¹¹ Tyto se s islámem setkaly již v době jeho průniku do Evropy. Dokonce i oblasti tradičně označované jako Střední Evropa mají již delší dobu kontakt s islámem. Například v Polsku žije již od 14. století tatarská muslimská menšina. Do mnoha částí Západní Evropy (především Německo) pronikají muslimové (především jako pracovní síly) ve větší míře značně později, a to až ve 2. polovině 20. století.

České země byly v průběhu dějin z důvodu geografické polohy ovlivněny islámem jen velmi slabě, leč ke sporadickým stykům v minulosti došlo (nájazdy Turků na jižní Moravu v 16.-17.

¹¹ Viz. BEČKA, s. 9. O této problematice se ještě zmíním v kapitolách *Islám v české literatuře* a *Vývoj muslimské obce v Československu a v České republice*.

století, tlak Turků na Vídeň,...).¹² Počet muslimů, kteří kdy žili v Čechách a na Moravě, byl vždy velice malý a možnost šíření islámu značně omezená. Islám byl považován za konkurenční náboženství, přičemž tento despekt vůči němu přetrvává v podobě protiislámské propagandy dodnes. V následujících kapitolách se pokusím svou hypotézu potvrdit a zaměřím se především na to, jak se k islámu stavěli představitelé českého písemnictví.

¹² Srov. CARDINI, C.: *Evropa a islám*, NLN, Praha 2004, s. 269.

IV. Islám v české literatuře a médiích

Úvodem této kapitoly bych rád sdělil, že se zpočátku budu věnovat islámu především v naší krásné literatuře, i když si samozřejmě uvědomuji, že arabský (islámský) svět obohatil ten náš evropský (křesťanský) v mnoha vědních oborech:

V naší odborné, ale i krásné literatuře se pochopitelně objevují texty reagující na arabskou filozofii. Příkladem mohou být spisy *jednoho z mistrů pražské univerzity, pražského arcibiskupa Albíka z Uničova (asi 1358 – 1427) a Jana Husa*,¹³ kteří se snažili zpracovat myšlenky arabského filozofa tureckého původu, jehož celé jméno zní Abú Nasr Muhammad Ibn Muhammad Ibn Uzlagh Ibn Tarchán al-Farábí (žil v 9. a 10. století).¹⁴ Jeho originální jméno se většinou v evropských textech přepisovalo jako ALFARABIUS (Bečka, Mende). Následovníkem tohoto myslitele byl Abú al-Walid Muhammad Ibn Ahmad Ibn Muhammad Ibn Rušd (žil ve 12. století a latinská podoba jeho jména zní AVERROES), jehož do latiny přeložené dílo (*De coelo et mundo*) znal a použil mistr Jan Hus v odvolání k papeži Janu XXIII. v červnu roku 1410.¹⁵ Dalším odkazem na tohoto autora ve starší české literatuře je pak dílo představitele českého humanismu Matouše Dačického *Divná fabrika o složení lidského těla*, čímž ovšem už zabíháme k islámu v české beletrii. Znalost obou

¹³ Viz Bečka, 84.

¹⁴ Tomuto autorovi se ve své disertační práci *Al Farábí a nástin jeho nauky* v roce 1908 věnoval jeden z předních českých odborníků na islám Karel Majzner – viz níže.

¹⁵ Srov. Bečka, 85.

význačných filozofů konečně naznačuje i poměrně známý humanista Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic.¹⁶

Závěrem kratičkého úvodu k této kapitole mi dovozte zmínku o dalších vědních oborech, i když u nich, vzhledem k jejich marginálnímu významu, neuvedu přímý dopad na české písemnictví. Veliký (nabízelo by se říci až nebetyčný) rozdíl mezi evropskou a arabskou vědou totiž panoval (alespoň v době středověku) v oblasti astronomie a astrologie, jejíž arabští představitelé disponovali *daleko pokročilejšími názory na pohyb Země, její místo ve vesmíru i vztah k ostatním tělesům. Zdědili poznatky hvězdářů starého Egypta, Babylonu či Indie propojené s teoretickým bádáním Řeků. Islámští astronomové zdokonalovali přístroje i analytické postupy, sepsali četné práce a dospěli k vypracování tabulek s mnoha přesnějšími (myšleno proti Evropě – pozn. KB) údaji.*¹⁷

V tomto kratičkém úvodu k následující kapitole mi šlo především o nastínění významu arabských vědeckých poznatků pro celou evropskou (křesťanskou) civilizaci. Zmíněné vědní obory jsem vybral hlavně proto, abych dokázal, jak se křesťanský a islámský svět již od středověku vzájemně ovlivňovaly.

První zmínky

Nyní se již zaměřím na zmínky o islámu v naší krásné¹⁸ literatuře:

První zprávou z našeho území hovořící o islámu je jedna z nejstarších památek z našeho území - staroslověnský text legendy *Život sv. Cyrila* patřící společně s *Životem sv. Metoděje* do

¹⁶ Podrobněji Bečka, 85 – 87.

¹⁷ Viz Bečka 75.

¹⁸ Jsem si dobře vědom toho, že mezi beletrií a odbornou literaturou nebyla zejména v antice a ve středověku příliš ostrá hranice.

sborníku *Panonské legendy*. Legenda vznikla za života i účasti jeho druha Metoděje ... je jednak historickým pramenem, jednak stylizovaným literárním dílem; více než polovinu textu tvoří Konstantinovy teologické disputace; disputace s Janem Gramatikem disputace s arabskými učenici je polemikou s **islámem** Nejsou to zápisy skutečných disputací (disputace s Janem Gramatikem je nepochybně literární fikce, disputace s arabskými učenici možná rovněž; je totiž sporné, zda byl Konstantin před misí k Chazarům (s těmi disputoval o judaismu – pozn. KB) opravdu pověřen, jak autor životopisu uvádí, posláním k Arabům, kteří v té době ohrožovali Byzanc jednak vojensky, jednak polemikou s křesťanstvím ...¹⁹ Z jiného zdroje ještě můžeme přidat, že staroslověnský text legendy Život sv. Cyrila se zmiňuje o Cyrilovi a jeho diskusích s Agareny (muslimy), kteří jsou popisováni jako moudří a vzdělaní lidé. Legenda také hovoří o tom, že Muhammad uznával Pannu Marii, její neposkvrněné početí, a že chválí Ježíše Krista. Jsou zde i ukázky Koránu přeloženého z řečtiny.²⁰

Zmínky o islámu se pak po delší dobu v literatuře z českého prostředí neobjevují,²¹ a to až do doby 2. křížové výpravy,²² jíž se

¹⁹ LEHÁR, Jan a kol: *Přehledné dějiny literatury od počátku k dnešku*, Lidové noviny, Brno 2004, s. 18. I zde bude dále citovat dle stejného pravidla jako v případě Bečkovy publikace.

²⁰ Detailněji viz Bečka, 64.

²¹ Ačkoli jsem tuto kapitolu nazval *Islám v české literatuře* a nikoli *Obraz českého prostředí v arabských textech*, nemohu nezmínit jedno z prvních setkání naší a islámské kultury (i když se jednalo pouze o několik osob), které se odehrálo někdy kolem roku 965 v Praze, kam zamířil známý židovský obchodník a cestovatel Ibrahim Ibn Jakub, jenž ve svém díle zaznamenal některé údaje o

zúčastnil český kníže Vladislav II. (jako druhý český král Vladislav I.) nicméně nevíme přesně, do jaké míry se čeští vojáci v této kruciátě angažovali, takže nám nezbyvá než se smířit se zprávou kanovníka Vincentia, jež nás informuje, že *Vladislavovo vojsko utrpělo velké ztráty a že někteří účastníci padli do zajetí.*²³

Cestopisy

V nejbližších desetiletích se pak zprávy o islámu v české literatuře objevují především prostřednictvím překladů zahraničních děl. Za všechny bych rád uvedl světoznámý cestopis *Milion* benátského kupce Marca Pola, jenž na přelomu 13. a 14. století putoval přes islámské země Blízkého východu do orientální Číny. Jeho kniha ... *byla už na rozhraní 14. s 15. století uvedena k nám neznámým překladatelem v Letovicích na Moravě jako jeden z prvních českých překladů vůbec. ... Cestopis podává dosti podrobné zprávy o místech, jimiž Polo procházel, o islámských oblastech, městech ... ale též o proroku Muhammadovi, o chánu Timurovi a tehdy již vlašně islamizovaných Tatarech* ...²⁴ Zmínění autoři pak na další straně přinášejí informace o radikální

tehdejší Praze. Poměrně obsírně se této památce věnoval historik Josef Janáček ve svých *Malých dějinách Prahy*.

²² Jako křížové výpravy chápu vojenská tažení evropských feudálům proti „nevěřícím“ (oblast Palestiny) nebo do pohanských krajin (Východní Prusko), případně proti „kacířům“ (kupř. proti husitům). Byly většinou vyhlašovány z Říma papežem a zdůvodňovány nábožensky („pod znamením kříže“). Nejproslulejšími výpravami se stala tažení do Palestiny.

²³ Tuto zprávu volně citují autoři *islámu v českých zemích*, viz Bečka, 65. Tamtéž se také můžeme dočíst, že téma této neslavně dopadnuvší kruciáty se v české literatuře objevuje až v díle buditele Vojtěcha Nejedlého.

²⁴ Srov. Bečka 88.

odnoži ... *již vedl Hasan as-Sabbáh*, jenž si vysoko v horách zřídil pevnost a jeho muži konali v blízkém okolí násilné činy, především vraždy. Zkomolenina člena Hasanovy sekty zněla *asasín* a základ tohoto slova se pak v románských jazycích užíval jako označení pro úkladné vrahy.²⁵

Od křížových výprav se přesuneme do 16. století, kdy v souvislosti s novým uměleckým směrem i převládajícím životním stylem – renesancí a humanismem - přibylo i v našich zeměpisných šířkách poutí do Jeruzaléma a jeho okolí, který byl od roku 1187 (dobyť Jeruzaléma vojsky egyptského sultána Saladína) definitivně v rukou muslimů, čímž docházelo ke kontaktům českých lidí s islámskou kulturou. Tyto cesty nebyly již záležitostí pouze úzké skupiny šlechticů, ale stávají se dosažitelnými i pro bohaté měšťany. ... *Bohatý měšťan v 16. a začátkem 17. století se zcela připodobnil urozenému šlechtici, má obvykle šlechtický přídomek, napodobuje feudála i v životním stylu ... Má zájem o praktické poznání světa a pokud sám necestuje, čte alespoň popisy cizích zemí a vypsání dějin jiných národů (tzv. kosmografie) ...*²⁶

Jednou z nejstarších dochovaných cestopisných památek z české produkce je vzpomínkové dílo pražského měšťana Martina Kabátníka,²⁷ jenž na sklonku 15. století podnikl cestu do bývalého hlavního města Byzance – Konstantinopole, jež bylo již v držení Turků. Autor obdivuje zejména vzhled města, kde vysoce hodnotí způsob, jakým Turci dbali na hygienu, zajímá se ale i o

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tento citát zde uvádím, i když jsem si dobře vědom, že jde o středoškolskou učebnici. Viz BALAJKA, Bohuš a kol: *Přehledné dějiny literatury I*, SPN, Praha 1992, s. 56.

²⁷ Protože byl negramotný, své dílo nadiktoval.

vzdálenější destinace (kupř. Gazu), kam dále podnikl cestu.²⁸

Kabátníkovým pokračovatelem pak byl nositel slavného jména Jan Hasištejnský z Lobkovic²⁹ a zejména známý humanistický cestovatel Oldřich Prefát z Vlkanova, v jehož díle *Cesta z Prahy do Benátek a odtud potom po moři až do Palestiny podniknutá roku 1546* se projevuje úsilí pochopit svět z vlastní zkušenosti. Autor cestopisu kromě průběhu cesty a informací o Turcích ... uvádí i životně důležitá slova jako „chléb – echmek, maso – et, sejr – penir, sol – tus, víno – sarap, voda³⁰ – su, hrozen vína – izun. ... (Bečka, Mendel 1998).

Dalším, pro nás asi nejznámějším, autorem je i na svou dobu velmi vzdělaný dvořan, diplomat a hudebník Kryštof³¹ Harant z Polžic a Bezdržic.³² Autorovo dílo má název *Putování aneb cesta z království českého do města Benátek, odtud po moři do země svaté, Judské a dále do Egypta a velkého města Kairu, potom na horu Oreb na Sinai a Svaté Panny Kateřiny v pusté Arábii ležící*. Cestovatel se v textu zmiňuje především o zavlažovacích zařízeních, která chválí, dokonce se pokouší přiblížit čtenáři

²⁸ Viz Bečka, 89.

²⁹ V kontextu české literatury znám jako autor didaktické literatury (*Naučení synu Jaroslavovi*)

³⁰ Povšimněme si prosím, na kolikátém místě se toto slovo, jehož prostřednictvím ukájíme nejdůležitější životní potřebu (alespoň ze slov výše uvedených), objevuje.

³¹ Toto jméno přepisují v této podobě, protože se tak objevuje ve většině našich současných literárních příruček, i když je mi známo, že jej autoři publikace *Islám a české země* přepisují v podobě Křištof.

³² Podobně jako jiné významné české osobnosti je Harant znám především díky své smrti; zapojil se totiž do českého stavovského povstání a v roce 1621 byl popraven na Staroměstském náměstí.

některé islámské náboženské otázky, proti islámu však vystupuje naprosto odmítavě. ... *Všímá si kulturních poměrů, lidových zvyků, náboženských obřadů, hudby apod., ... Doplnuje jej básněmi a vlastními ilustracemi.* ...³³

Význačné místo zaujímá v naší literatuře pojednávající o islámu Václav Budovec z Budova, který byl roku 1577 jedním z členů císařského (Rudolf II.) *poselstva k tureckému sultánu Muradovi III. a pětiletým pobytem v Cařihradu i studiem dostupných pramenů a literatury nabyt rozsáhlých znalostí islámu. V roce 1614 vydal tiskem své stěžejní náboženské a politicko-historické dílo: Antialkorán,*³⁴ *rozsáhlou polemiku s islámskou ideologií, jejíž nositelé – válečně zdatní Turci – ohrožovali soudobou Evropu.*³⁵ Budovcova polemika s koránem bývá připodobňována k dílu *O obci boží* středověkého autora – svatého Augustina – jež bylo napsáno pod dojmem dobytí Říma Visigóty. Autorova práce vychází z latinského překladu Koránu, není rozhodně psána jednoduchým jazykem, špatně se čte; vyznívá z ní usilovná snaha a přesvědčení o převaze křesťanství nad islámem. Autor nabádá a vybízí k boji s islámem, alespoň tedy dle mého názoru, který jsem získal po přečtení jeho díla v edici *Živá díla v minulosti*.³⁶ Proto pro mne byla docela překvapující domněnka, kterou vyslovuje autor kapitoly *Islámu v české literatuře* v mnohokrát citované publikaci *Islám a české země*, že Budovcova kritika islámu byla velmi vlažná a že k němu pociťoval sympatie.³⁷

³³ Srov. Bečka, 91.

³⁴ Překlady koránu do češtiny se budu věnovat až na konci této kapitoly.

³⁵ Viz Lehár, 121

³⁶ Podrobněji BUDOVEC z BUDOVA, Václav, Odeon, Praha 1989.

³⁷ Viz Bečka, 98.

Jako jeden z důkazů uvádí, že Budovec se zmiňuje o případech, kdy křesťané přestoupili na islám, ale o muslimech, kteří konvertovali ke křesťanství (ať už ke katolickému či k nějakému reformovanému), se nezmiňuje. Pochopitelně se nabízí dodat, do jaké míry byla či nebyla konverze dobrovolná. Budovcovou osobou se ještě budu zabývat později.

Posledním z plejády humanistických cestovatelů, kterého v této souvislosti zmíním, je Václav Vratislav z Mitrovic. Ten strávil pro podezření z vyzvědačství jistý čas v tureckém vězení. (Stejně jako Budovec byl součástí poselstva Rudolfa II. (i když jiného) k sultánovi) a své vzpomínky sepsal v díle *Příhody*. Jednou z nejzajímavějších informací, jež jsem se o autorovi dozvěděl, je, že se dobře učil jazyky, turečtinu, ale že byl poučen, aby se příliš v řeči nezdokonaloval, jinak by musel povinně přijmout muslimské náboženství.³⁸ Kniha byla tiskem vydána až v 18. století (i když ji autor napsal na sklonku 16. století) prvním profesorem češtiny na pražské univerzitě – Františkem Martinem Pelclem. Výčet jmen známých i méně známých cestovatelů by mohl dále pokračovat, já si ale v tuto chvíli dovoluji přejít (i díky Pelclově osobě) do počáteční fáze národního obrození, tedy na přelom 18. a 19. století.

19. století

V této době úsilím původně malé vrstvy vzdělanců značně vzrostl počet gramotných lidí, kteří byli v periodikách informováni o zajímavostech z mnoha oborů, mimo jiné o islámské kultuře.³⁹ Jako na prvotní počín bychom mohli nahlížet na články o islámských zvycích při svatbách a pohřbech, které byly otištěny

³⁸ Srov. Bečka 93.

³⁹ Uvědomuji si, že pro českou veřejnost existovala témata daleko přitažlivější; tento text má ukázat, že i islámská tematika postupně získávala na oblibě.

v časopise *Hyllos* v roce 1820, ovšem soustavnější zájem viditelný v člancích periodik registrujeme v poslední čtvrtině 19. století.⁴⁰ Tento zájem přetrval víceméně až do konce trvání rakousko-uherské monarchie. Z velkého výčtu časopisů bych připomněl především *Pražské noviny*, jež přinesly obsáhlejší články o islámu v roce 1896 a *Národní listy v roce 1897*.

Kromě odborných článků se islámská tematika začíná objevovat i na stránkách časopisů určených převážně autorům krásné literatury. Zpočátku jde především o překlady arabské literatury, jež byly ale zatím do češtiny importovány především prostřednictvím německých překladů. (jedná se zejména o překlad příhody z díla *Anváre Sohejlí*, jež byl uveřejněn v časopise *Česká včela* v roce 1846, později se kupříkladu v *Květech* objevují drobné překlady od Miroslava Tyrše, v roce 1880 obsáhlý článek s překlady *Ze života pěvců a básníků na dvoře chalífy Harúna el-Rašída* od největší naděje⁴¹ naší orientalistiky konce 19. století, Jaromíra Košuta).

Pokud se týká knižních publikací o životě muslimů z tohoto období, rád bych zde zmínil knihu *Historické Vypsání Mongolského císařství ... kde se autor velmi pochvalně vyjadřuje o snášlivosti tamních muslimů ...*,⁴² která vyšla roku 1803. O 9 let později pak vyšlo dílo Jana Hýbla *Život Mohameda, zakladatele tureckého náboženství*, jinak však vycházely především překlady: František Ladislav Rieger přeložil a dal k vydání v roce 1854

⁴⁰ Jedním z důvodů byla i anexe Bosny a Hercegoviny, o níž se později zmíním. .

⁴¹ Viz Bečka, 111.

⁴² Srov. Bečka, 106.

publikaci W. Irwinga *Život Mohamedův*,⁴³ v prvním desetiletí 20. století vyšly první obsáhlé překlady slavných pohádek *Tisíce a jedné noci* od Karla Mrkose, či Jindřicha Entlichera, nebo Karla Šafáře. Tímto se opět dostáváme k vlivu islámu a vůbec arabského světa na naši krásnou literaturu: Již roku 1834 se objevují české překlady arabských anekdot Hodži Nasreddina – islámského lidového mudrce, jenž poněkud zlehčoval Prorokovy příkazy,⁴⁴ od poloviny 19. století se pak v české poezii nesměle objevuje žánr typický pro perskou či afghánskou poezii: *ghazal* (počeštěno jako *gazel*).⁴⁵ Jako doplnění uvádím, že Vrchlický je autorem asi 100 gazelů, což je ovšem vzhledem k jeho rozsáhlé tvorbě zanedbatelný zlomek. Můžeme spekulovat o tom, že Vrchlický se o tento typ poezie zajímal díky úsilí všech lumírovců – školy kosmopolitní, jejichž byl čelním představitelem, o přiblížení české literatury vyspělejší evropské literatuře a o seznámení českého čtenáře s poezií, řekněme exotických zemí. V učebnicích literatury pro střední školy (Balajka, Soukup) i ve vědeckých literárních

⁴³ Více informací viz SAK, Robert: *Franřišek Ladislav Rieger: Příběh člověka 19. Věku*, Semily 1993: 112 an.

⁴⁴ Podrobněji Bečka 111.

⁴⁵ *Z arab. Ghazeal = pavučina) = termín islámské poetiky označující lyrickou formu složenou z 5 až 15 dvojverší s jednotným metrem a jediným, mnohdy identickým rýmem podle schématu aa ba ca da Xa. Tématika g. je erotická, bakchická, mystická nebo filozofickoreflexní. U pozdějších básníků (hlavně světznámého perského básníka **Hafíze** ze 14. stol.) se g. stává básní polytématicky kombinující všechny uvedené motivy a ustaluje zprvu jen sporadicky se vyskytující zvyk, že autor sám sebe oslovuje svým básnickým jménem v některém ze závěrečných veršů. Ve střední Evropě se g. objevil za romantismu (F. Schlegel, Goethe), a jako kuriozita také v české poezii, např. u Vocela, Šulce, Vrchlického Viz VLAŠÍN Štěpán a kol: *Slovník literární teorie*, Čs. spisovatel, Praha 1984, s. 125.*

slovnících (především Lehár, Vodička ...) je Vrchlický označován za největšího českého básníka 2. poloviny 19. století, po němž se již projevují modernistické tendence, proto si i já dovolím odkaz islámu v české literatuře 19. století uzavřít a přejít k islámské literatuře v samostatném československém státě od roku 1918.

20. století

V této závěrečné části se budu věnovat především vědeckým pracím o islámu ale také krásné literatuře s tematikou islámu. Velkým přínosem pro obor islámské filologie a dějin byli Alois Musil a Jan Rypka, kteří přišli na Karlovu univerzitu z Vídně a dosáhli titulů profesorů. **Alois Musil** byl sice katolickým knězem, nicméně žil s beduíny a velmi dobře znal tamní kulturu. Roku 1922 byl na jeho popud založen Orientální ústav, který začal působit v roce 1929. Význam ústavu spočíval v organizování kurzů orientálních jazyků, pořádání přednášek, dále v založení knihovny a ve vydávání časopisu „Archiv orientální“. **Jan Rypka** byl uznávaným turkologem a íránistou, publikoval od roku 1924, přispíval do časopisů, překládal i díla z **turecké poezie**. Při práci na překladech spolupracoval s vynikajícími básníky - Vítězslavem Nezvalem, Jaroslavem Seifertem i Vladimírem Holanem. Třetí naší výraznou osobností v oblasti vědeckého zájmu o islám byl **Felix Tauer**, jenž vyučoval na Karlově univerzitě arabský jazyk a dějiny islámu. Publikační činnost zmíněných profesorů (z mladších kolegů bych rád připomněl Rudolfa Růžičku) byla provázena výukou na filozofické fakultě Karlovy univerzity. Vedle jmenovaných orientalistů přispěli k poznání islámské civilizace v českých zemích jednorázově i další odborníci – např. Jan Stakevič, Theodor Frankl, Milada Paulová, Josef Štýbr, Erna Patzelová, Josef Aul, Karel Šafář, Václav Zelenka (autor

Kapesního slovníku česko – arabského řeči klasické i mluvené a Kursu mluvené levantské arabštiny).

Poválečné období znamenalo rozvoj české orientalistiky. Vědecké studium orientálních jazyků bylo zahájeno nejen na Karlově univerzitě, ale i v Orientálním ústavu. Vzhledem k násilnému uzavření vysokých škol v období Protektorátu se mnoho mladých odborníků po květnovém osvobození hlásilo zpět, aby svá studia dokončili. To vše se odehrávalo samozřejmě za přispění našich nejlepších orientalistů starší generace – Tauera, Pertolda, Rypky, Růžičky, Lesného, Hrozného, Lexy a Průška.

Od roku 1945 došlo k upevnění výuky perštiny, turečtiny i arabštiny. Někteří ze studentů – arabisté Karel Petráček, Rudolf Veselý, Jaroslav Oliverius, Svetozár Pantůček, íránisté Věra Kubíčková-Stivínová, Adolf Panz, Jan Marek, turkologové Helena Turková či Zdenka Veselá – odevzdali české a světové vědě závažné práce a také zaujali místa další generace učitelů. V roce 1952 byl Orientální ústav začleněn do Československé akademie věd, což bychom mohli chápat tak, že vzrostla jeho prestiž, nicméně autoři publikace *Islám a české země* jednoznačně uvádějí, že k tomuto sloučení došlo nedobrovolně.⁴⁶

V době normalizace došlo k útlumu činnosti našich předních odborníků na islám, někteří ztratili místa, jiní odešli mimo území státu. Ostatní, dosud pracující odborníci, se museli zabývat zcela jinými tématy z oblasti rozvojových zemí. Ve své původní práci mohli pokračovat až po splnění „stranických“ úkolů a měli se jí věnovat jako svému koníčku.⁴⁷

⁴⁶ Srov. Bečka, 118.

⁴⁷ Viz Bečka 119.

Po listopadu 1989 se výuka i vědecká práce vrátily na univerzitu. V současné době působí největší problém nedostatek vyučujících v oblasti turečtiny, pozitivnější zprávou je konstatování, že výuka arabštiny se těší velkému zájmu. Tento i příbuzné jazyky je dnes možno studovat i na některých jazykových školách.

Do popředí zájmu se dostal v posledních letech islám jako civilizace a náboženský systém. Vyšlo několik významných publikací od (srovnáno abecedně) Adély Křikavové (společně s Milošem Mednelem, Zdeňkem Müllerem je autorkou publikace *Islám – ideál a skutečnost*, já jsem pracoval s vydáním nakladatelství Baser, Praha 2002, kde je jako čtvrtý spoluautor uveden Vladislav Dudák); dále zmíněného Ivana Hrbka, jenž je společně s Karlem Petráčkem autorem díla *Muhammad*, Praha 1967; a především od díky médiím všeobecně známějšího Luboše Kropáčka: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad Praha 1993; *Islámský fundamentalismus*, Vyšehrad, Praha 1996

Islám v moderních masmédiích

Co se týče otázky prezentace islámu v českých sdělovacích prostředcích, narážíme nutně na problém absence osobní zkušenosti českého občana s něčím jiným než s obrazem islámu vykonstruovaným ku prospěchu médií samotných.

Obecně je v médiích věnováno informacím o islámu velmi málo prostoru. Tato produkují stereotypní obraz, který nijak zvlášť nepřispívá k větší transparentnosti a všeobecnému povědomí o české muslimské komunitě. Ta se důsledkem toho dostává do zpravodajství nejčastěji v kontextu teroristického útoku či jiného konfliktu.

Muslimové jsou ve sdělovacích prostředcích prezentováni jako nositelé odlišné, tudíž i potencionálně nebezpečné, kultury a jsou stále vnímáni spíše jako cizinci.

Samotná kulturní a náboženská tradice spolu s běžným životem je reflektována jen ve výjimečných případech (např. ramadán).

Daná fakta v mnohém objasňují averzi muslimů vůči obsahu a stylu sdělení v médiích. Z toho také plyne jejich snaha o zřizování vlastních sdělovacích prostředků, zejména internetových stránek, které přinášejí informace alternující ty v jiných médiích. Vlastní muslimská média poté sehrávají velkou roli při vytváření obrazu muslimské komunity a udržování kontaktu s ostatními příznivci stejné víry.⁴⁸

Korán v české literatuře

Nejdůležitější dílo islámské literatury jsem si nechal až na samotný závěr této kapitoly, nechci ho zařazovat ani mezi památky krásné literatury ani mezi odborné vědecké práce. Podle mého názoru má tento text své zvláštní místo, stejné, jako by měla Tóra, kdybych psal práci o judaismu, nebo Bible, kdybych psal pojednání o křesťanství.

Základní kniha islámského náboženství – korán – byla přeložena do jazyka středověkých evropských vzdělavců – latiny – poprvé roku 1147 Robertem Retensisem v jednom z center evropské středověké vzdělanosti, v klášteře Cluny. Tiskem vyšla roku 1543 v Basileji.

⁴⁸ Viz. KRÍŽKOVÁ, M.: „*Neviditelná menšina – analýza mediálního obrazu českých muslimů*“, on-line text (<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955100>) 11. 2. 2008.

V českém prostředí šlo v období starší české literatury (tradičně chápáno jako literární pojem od počátku písemnictví na našem území po dobu národního obrození) především o kusé reakce na korán a na polemiky s ním. Z latinských rukopisů čerpala své poznatky o koránu významná osobnost starší české literatury, Jan Hus ... který se na něj odvolává ve *Spisech kostnických v kapitole o navštívení Panny Marie ve věci neposkvrněného početí bohorodičky*. ...⁴⁹ Další kontakty s koránem v našem prostředí jsou patrné ve spisu *Proti Alchoránu, totiž zákonu tureckému – saracénskému a falešnému jejich náboženství ... knihy dvoje husitského faráře Bartoloměje Dvorského*. O polemice s Koránem Václava Budovce z Budova jsem se již zmiňoval (viz výše), přesto si tu dovoluji ještě několik poznámek. Výše jsem již zmínil, že podle názorů jistých osobností Budovec s tureckou říší i islámem sympatizoval. Autoři *Islámu v českých zemích* s odvoláním na osobnost Julia Glücklicha, jenž se Budovcem zabýval, vyvozují tyto závěry: ... *Budovec například soudil, že vojenskou silou, dokonalou správou a občanskou organizací osmanská říše vyniká nad evropské státy*. ...,⁵⁰ což ovšem neberme jako obhajobu islámského náboženství ale spíše muslimské společnosti. Řečeno slovy autorů *Islámu v českých zemích* závěrem: ... *Budovec měl jistě poctivou, upřímnou snahu dobrat se rozbořené autentické, nejsvětějšího spisu muslimů jejich názoru na život a lidskou existenci*.⁵¹

⁴⁹ Viz Bečka, 97.

⁵⁰ Viz Bečka, 98.

⁵¹ Viz Bečka, 99.

Po delším období bez památek dokazujících vliv koránu na našem území se nám objevuje článek *Výtah z Koránu*⁵² v druhém ročníku časopisu *Čechoslav* (1821), v němž je překlad úvodní modlitby Koránu a výtahy z 10 dalších súr (částí).

K celistvému překladu Koránu došlo na začátku 20. století díky Ignáci Veselému,⁵³ jenž vydal tiskem první část roku 1913, další dvě části vydal v letech 1923 a 1925. Druhý český překlad Koránu z arabského originálu vytvořil Alois Nykl. Jeho text obsahuje předmluvu, v níž autor shrnuje dějiny vydávání cizojazyčných překladů Koránu, přináší základní poučení o počátcích islámu a v závěru jsou k dispozici komentáře k súrám. *Z vědeckého hlediska nejdokonalejší je třetí český překlad od významného arabisty Ivana Hrbka (1923 -1993), který vyšel roku 1972. Překladatel v druhé části podává velmi podrobný jazykový a věcný komentář a u jednotlivých veršů uvádí, jaký měly dopad v praktickém životě muslimů, jak je ustanoveno o modlitbě, svátcích, rozvodu, dědictví a poukazuje i na filozofickou stránku Muhammadova učení. Na rozdíl od tradičního uspořádání súr podle velikosti Hrbek řadí sóry chronologicky, a tak zdůrazňuje obsahové i stylistické rozdíly prvního mekkánského –medinského a druhého mekkánského období a umožňuje chápat vývoj Prorokova myšlení. Jelikož arabský originál je psán v rýmované próze, Hrbek tuto ozdobu napodobuje rýmem nebo asonancí.*⁵⁴

⁵² Autoři *Islámu v českých zemích* se přiklání k názoru, že autorem článku mohl být Vojtěch Šohaj (pod textem byla totiž pouze zkratka W. Ss.

⁵³ Podobně jako Alois Musil (viz výše) byl katolickým knězem.

⁵⁴ Srov. Bečka, 101. Termín *asonance* je hojně užíván v moderní poezii a písňových textech, spočívá ve zvukové shodě samohlásek na konci veršů. (příklad kytka – lopata).

Tímto považuji úsek věnovaný odrazu islámu v českém písemnictví za ukončený. Mou snahou rozhodně nebylo přinést vyčerpávající seznam všech děl, jež nějak reflektují muslimské náboženství či muslimskou společnost, což ani není dost dobře možné, šlo mi spíše o postihnutí nejvýraznějších reakcí na zmíněnou tematiku.

V. Vývoj muslimské obce v Československu a v České republice

Jak je již patrné z předchozích stran, obyvatelé českých zemí se s muslimy stýkali spíše výjimečně. Znovu bych chtěl připomenout, že jedním z prvních kontaktů byla návštěva známého židovského obchodníka a cestovatele Ibrahima Ibn Jakuba, který (ve službách vládce tehdy islámské Andalusie) kolem roku 965 navštívil Prahu a vydal o tom krátké svědectví (srov. výše). Během následujících staletí docházelo k zaznamenaným kontaktům jenom sporadicky (kruciáty, cesty českých humanistů do Jeruzaléma, který byl v té době v rukou muslimů). K vzájemnému ovlivňování pak došlo především od 16. století, kdy nabraly války mezi habsburskou monarchií a osmanskou říší na intenzitě a Turci se značně přiblížili k českým zemím, dokonce „okupovali“ Jižní Moravu.

Za oficiální počátek hlubšího kontaktu česky mluvících lidí s muslimy bychom mohli (viz další kapitola) označit anexi Bosny a Hercegoviny Rakouskem – Uherskem. Pro vysvětlení právě napsaného bych rád uvedl zhruba následující: Bosna a Hercegovina byla v 19. století oficiálně tureckým územím, jež bylo od roku 1878 vojensky okupováno a civilně spravováno habsburskou monarchií. K anexi (formálnímu připojení) došlo v říjnu roku 1908 v souvislosti s revolucí v Turecku, jíž došlo k oslabení této země. Pro moji práci má tato akce svůj význam především v tom, že v Bosně žilo převážně islamizované obyvatelstvo (i díky tomu používají Srbové a Chorvati jako jeden ze způsobů vyjádření slova muslim výraz „bosňák“). Tento akt měl tedy za následek, že se Češi a Moravané ocitli v jednom státě s muslimy, kteří se postupně začali usazovat i na našem území.

Po rozpadu habsburské říše v roce 1918 zůstali někteří muslimové na teritoriu nástupnických států, mimo jiné i na tom českém, kde se k nim přidali ... *nepočtení muslimští emigranti ze Sovětského svazu (převážně Čerkesové a Tataři).*⁵⁵ V současné době neexistují důkazy, že by se tito muslimové těsně po válce a během 20. let nějak stýkali, k jejich hlubším kontaktům začalo docházet až v průběhu třicátých let, kdy se začali sdružovat a koncem roku 1934 založili Muslimskou náboženskou obec (viz i následující kapitola). Na založení této společnosti se podílela především skupina zahraničních muslimů, kteří zde pracovali, případně studovali.⁵⁶ Podle zachovaných údajů měla obec zpočátku asi 700 členů, z nichž bylo pouze 10 Čechů, s nimiž sympatizovali někteří jejich rodinní příslušníci.⁵⁷ Jako prvořadý úkol si vytkli postavení mešity na území ČSR. Této problematice se ovšem budu věnovat až později v samostatné kapitole. Mimo tohoto úkolu se pak MNO snažilo vykazovat tyto tři typy činnosti:

➤ Posilování náboženské příslušnosti – rozumějme tím snahu o stálý kontakt všech členů obce a o společnou účast na nejvýznamnějších islámských svátcích

➤ Misijní činnost – za pomoci zahraničních sponzorů (finance dostávala MNO především od egyptského konzulátu) i částek vybraných od členů a tuzemských podporovatelů šířit myšlenky islámu na stránkách periodik (*Hlas MNO*) a na veřejných přednáškách

➤ Organizační činnost – sjednotit všechny muslimy v ČSR

⁵⁵ Viz Bečka, 131.

⁵⁶ Šlo převážně o muslimy z meziválečné Jugoslávie, konkrétně z Bosny.

⁵⁷ Viz Bečka 154.

Během následujících zhruba 11 let se v čele této obce neustále objevuje nejednoznačně interpretovatelná osobnost **Bohdana Aloise Brikciuse** (1903 – 1959), u něhož se na chvíli zastavíme. Již od 20. let se velmi zajímal o islám a arabský svět, hodně cestoval, zejména po zemích Afriky a Asie, kde se jej velmi dotkl přístup anglických a francouzských kolonistů k tamnímu obyvatelstvu. Islám přijal ve francouzské kolonii Džibuti, přičemž přijal jméno Mohamed Abdalláh. V roce 1933 vykonal pouť do Mekky, a proto před svým jménem uváděl čestný titul *Hadži*. Prakticky již od prvních dnů fungování MNO byl velmi agilní a snažil se pro svou organizaci (v jednotlivých letech byl jejím předsedou nebo významným členem Rady)⁵⁸ získat oficiální povolení ministerstva vnitra, což se mu podařilo až za okupace (viz následující kapitola).

Pro mě osobně byla nejzajímavější jeho činnost právě během této doby. Brikcius se totiž přiklonil ke spojení ... *některých arabských nacionalistů s Německem a radoval se z vojenských úspěchů Osy*.⁵⁹ Podle autorů citované publikace se Brikcius upnul k myšlence, že pokud Němci porazí Anglii a Francii, nebudou tito schopni dále spravovat své kolonie s arabskou populací, a tyto kolonie získají nezávislost. Pravděpodobně si neuvědomoval fakt, že pokud by Říše zvítězila, přistoupila by k důslednému vyřešení všech rasových otázek, tedy vyhlazení všech „nevyhovujících“ ras včetně té arabské. Kromě zmíněných názorů často prosazoval myšlenku, že .. *Německo je (Araby – pozn. KB) zbaví*

⁵⁸ Rada měla tuto strukturu: předseda, místopředseda, jednatel, pokladník, duchovní a dva přísedící, podrobněji viz Bečka, 154.

⁵⁹ Srov. Bečka, 149.

marxismu a „sionistického spiknutí“.⁶⁰ Tyto své myšlenky opakovaně prezentoval v občasníku MNO *Hlas* (např. články *Došlo na zločince ze SSSR, dojde i na zločince britské* (červenec 1941); *Zraky Islamu obraceny k Berlínu a Římu* (únor 1942); *Bolševický ráj v Bosně zlikvidován* (1943)⁶¹ a zejména v nechvalně známém časopise *Vlajka*. Za nejpodivnější považují jeho velmi naivní názor, že němečtí nacisté bojovali za zájmy Arabů, chorvatští ustašovci zase za zájmy bosenských muslimů a Japonci vlastně podnikali své vojenské výpady na ochranu indických muslimů.⁶² Za zmínku snad ještě stojí, že poslední číslo *Hlasu* vyšlo v dubnu 1945 a podle autorů mnohokrát citované publikace by se text článků v tomto vydání ještě stále mohl nazvat jako antisemitský.⁶³

Těsně po skončení války (již 10. 5. 1945) byl Brikcius zatčen a jeho případ byl přidělen Mimořádnému lidovému soudu. Původně měl být jeho případ posuzován podle *Velkého retribučního dekretu*, nicméně obviněnému nebyla prokázána náklonnost k nacistické rasové teorii a nebyl mu prokázán ani žádný podíl na akcích Němců a jejich pomocníků proti českému národu, proto byl jeho případ předán k tzv. Národnímu soudu, kde byl od října 1945 souzen podle *Malého retribučního dekretu*. Největší přítěží mu bylo obvinění, že nedopustil, aby se jistá skupina Židů (nikdo neví, kolik jich bylo) zachránila od transportu do koncentračního tábora tím, že by její členové (Židé) konvertovali k islámu. Naopak polehčující okolností byla jeho intervence u Velkého jeruzalémského muftího, jenž poslal dopis

⁶⁰ Viz Bečka, 150.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Srov. Bečka 151.

⁶³ Viz Bečka 158.

Adolfu Hitlerovi, na jehož základě bylo z koncentračních táborů propuštěno asi 5 000 muslimů z německých zajateckých táborů. Někteří z nich se pak podíleli i na osvobození Prahy a i jejich svědectví Brickiusovi pomohlo. Velkou pomocí pro něj pak bylo svědectví jeho třetí manželky, která potvrdila, že za války po 2 dny ukrýval některé členy skupiny, jež spáchala atentát na Heydricha. Nakonec byl M. A. Brikcius v květnu 1946 odsouzen k osmi letům, propuštěn byl patrně v roce 1953.⁶⁴

Činnost MNO přežívala po válce dál, pochopitelně s novým vedením (v čele organizace stál Ivan (Ahmed) Hrbek – psal jsem již o něm v souvislosti s překladem Koránu do češtiny), ale moc toho o ní nevíme. Největším rozdílem proti předválečnému stavu byl ten fakt, že organizace již nevystupovala na veřejnosti jednotně, jednotliví členové jednali spíše individuálně. Zájem veřejnosti i státu o tuto organizaci byl prakticky nulový, zejména kvůli velmi nízkému počtu členů. Nic na tom nezměnily ani události února 1948, po nichž nedošlo k žádnému velkému pronásledování muslimů na českém území, přesto nebylo pro československého občana nijak prospěšné hlásit se k islámu. O činnosti obce se něco málo dozvídáme až zhruba v polovině 50. let, kdy došlo vlivem událostí v Sovětském svazu (XX. sjezd KSSS) k jistému uvolnění poměrů, v literatuře je tato doba poměrně trefně označena jako doba *Tání.*, Zároveň se z vězení vrátila pro český islám dominantní osobnost hadžiho Brikciuse. Ten se takřka okamžitě postavil do čela torza organizace a snažil se ji znovu resuscitovat, což se mu však již do jeho smrti (rok 1959) nepovedlo.

⁶⁴ Viz Bečka 160.

Zdalo by se, že přelom 50. a 60. let byl pro vývoj obce příznivější, protože u nás studoval vyšší počet studentů z rozvojových zemí, v nichž byl islám rozšířen, ale dle dostupných materiálů tomu tak nebylo.

Nová kapitola v dějinách muslimské obce v ČSSR se začala psát v roce 1968, kdy se objevila skupina islámských nadšenců, kteří pod vedením Jahjá Málka požádali o založení organizace *Yeni Ceri – Sociální organizace Moslimů v Praze* (SOM). Jednatel této organizace byl Arít Omar Třebický, který ve stejném roce upozorňoval na aktivity českých muslimů v západoberlínském muslimském orgánu *Stimme*.⁶⁵ Zmínění zaslali Úřadu pro věci církevní na ministerstvu kultury žádost o registraci *Svazu muslimských obcí v ČSSR*, kde ovšem vůbec nevedli, o kolik obcí se jedná, a v níž žádali o to, aby tato organizace směla ... *chránit sociální, kulturní a právní zájmy muslimů*.⁶⁶ Ve výše zmíněném orgánu dále Třebický uveřejnil výzvu, aby se v tomto svazu registrovali i všichni původem čeští muslimové, kteří z ČSR emigrovali. (Této akci a událostem s ní spojených se budu věnovat i v následující kapitole). Do vývoje muslimské obce, stejně jako do života celé tehdejší čs. společnosti, pak významně zasáhla okupace ČSSR vojsky Varšavské smlouvy, jejímž následkem většina islámských činovníků⁶⁷ emigrovala.

⁶⁵ Viz Bečka, 165.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Na mysli mám především Třebického a Přemysla (Mohameda Aliho) Šilhavého, kterému Brikcius svěřil velení „své“ organizace. Zvláštními postavami v tomto ohledu jsou „jistý Ali Šulc“ (Bečka 164), místopředseda SOM, který podle ostatních členů obce (zejména Třebického) spolupracoval s okupačními armádami, a Roman Raczynski, jenž též spolupracoval a byl členem KSČ.

Život obce v 70. a 80. letech pak dle mého názoru výstižně charakterizuje následující citát z *Islámu v českých zemích: Normalizační období sedmdesátých a osmdesátých let znamenalo pro muslimy v ČSR další stagnaci*.⁶⁸

Nový dech tak organizace nabrala až po sametové revoluci v roce 1989. Na tomto místě si ovšem nemohu odpustit poznámku k autorům *Islámu v českých zemích*, kteří poměrně „plačtivým“ tónem na s. 176 vypočítávají překážky, jež museli muslimové v tomto moderním období překonávat:

➤ *polistopadové období bylo na mezinárodní scéně provázeno zostřující se mediální a ideologickou konfrontací mezi Západem a radikálními proudy islámského reformismu (fundamentalismu), jehož „nevyzpytatelné“ politické ambice byly na Západě často ztotožňovány s islámem jako takovým. V naší žurnalistice se tato tendence projevila velmi silně.*

➤ *Navíc se u nás po listopadu vzedmula vlna okázalého obdivu k Izraeli, judaismu a židovské kultuře vůbec, jež v sobě – přinejmenším implicitně – obsahovala přezíravý, až nenávislný postoj ke kultuře islámské, k Arabům a podobně. Příkladů z českého tisku je dost.*⁶⁹

➤ *Antiislámská xenofobie, která ovládla část veřejného mínění, sdělovacích prostředků i politických míst, dosáhla vrcholu ve třech obdobích:*

a) *během **naivních** či **zavádějících** interpretací irácké okupace Kuvajtu a spojenecké operace Pouštní bouře (1990 – 1991),*

⁶⁸ Viz Bečka, 175.

⁶⁹ Autoři však tuto svou „újmu“ nedokumentují ani jedním příkladem.

b) *během emotivních diskusí kolem Rushdieho Satanských veršů, knihy Betty Mahmoodyové Bez dcerky neodejdu a dalších titulů*

c) *díky novým interpretacím arabsko-izraelského konfliktu, jež si svou dikcí a jednostranností v ničem nezadaly s postoji předlistopadovými.*⁷⁰

To byly tedy největší potíže, s nimiž se muslimové (alespoň dle názorů některých z nich) v českých zemích museli potýkat. Nyní však dále k životu obce:

Během 90. let vzniklo hned několik muslimských organizací, jež spolu vedou konkurenční boj.

Již v roce 1990 se muslimské centrum přesunulo do Brna, v jehož nejbližším okolí žilo nejvíce praktikujících muslimů, jejichž hlavní osobností byl již dříve zmiňovaný M. A. (Přemysl) Šilhavý. (viz i následující kapitola). Tomuto se za podpory své dcery, Mgr. Lajly Kotačkové, povedlo začít vydávat zpravodaj *Hlas MNO pro ČESKOSLOVENSKO*, v němž se přihlásil k Brikciusově odkazu. Ačkoli nebyla organizace ještě stále úředně evidována, konala se 18. 5. 1991 ustavující schůze *Ústředí muslimských náboženských obcí v ČSFR*, na níž se přítomní dohodli na stanovách a na přesunu Rady MNO do Brna,⁷¹ kde by se dle plánu měla také vystavět mešita. Ústředí zastupuje české muslimy vzhledem ke státním úřadům a institucím, reprezentuje je ve sdělovacích prostředcích, zřídilo i první muslimský hřbitov, a to v Třebíči. V roce 2000, především díky svému věku, předal pan Šilhavý své kompetence předsedy Ústředí muslimských obcí na 4

⁷⁰ Viz Bečka, 176.

⁷¹ Později vznikly i „pobočky“ v Praze a v Ostravě.

zástupce, po dvou za pražskou a brněnskou muslimskou komunitu.

V létě stejného roku pak v Brně vzniklo *Islámské centrum* a do některých českých deníků *byly podány inzeráty s oznámením, že MNO obnovuje činnost.*⁷²

Na počátku 90. let byla také založena *Liga českých muslimů*, v jejímž čele stojí Petr Pelikán, jehož hlavním cílem je přimět české zákonodárce, aby přistoupili ke státnímu uznání islámu. Snaží se především o to, aby čeští lidé nepohlíželi na islám jako na cosi exotického.

Další skupinou je *Všeobecný svaz muslimských studentů v ČR* (1991), který má působnost na území celé ČR, logicky se ovšem angažuje především v univerzitních městech (Praha, Brno, Olomouc, Ostrava, Hradec Králové, Plzeň, Liberec), a to mezi zahraničními studenty z muslimských zemí. Pravidelně organizují tábory pro muslimy, další aktivity koná ve spolupráci s Islámskými nadacemi v Brně a v Praze.

Islámská nadace v Praze - nadace je vlastně neziskovou organizací, která se stará o potřeby muslimů v Praze. Byla založena v roce 1992. O této nadaci se ještě výrazněji zmíním v kapitole věnované mešitám.

Islámská nadace v Brně vznikla o něco později než nadace v Praze, její práce je podobná práci nadace v Praze.

Považuji však za nutné dodat, že všechna zmíněná uskupení respektují muslimské Ústředí a osobnost Šilhavého, zároveň si ovšem tímto svým počínáním zadělávají na problémy v očích úředníků, kteří hledí na muslimskou organizaci s nedůvěrou.

⁷² Srov. Bečka, 178.

Oproti všem těmto uskupením bych rád zmínil *Islámský svaz – klub přátel islámské kultury*, v jehož čele stojí Ing. Sálím Vladimír Voldán, jenž se snaží vystupovat jako nejvyšší představitel muslimů v českých zemích a ostře napadá Šilhavého.⁷³

V 1. polovině 90. let se čeští muslimové dle svých sil snažili pomáhat svým spoluvěrcům z Bosny, kteří museli kvůli válečnému konfliktu opustit svou zemi, a pokoušeli se jim zpříjemňovat život v uprchlických táborech.

V současné době se muslimové angažují i v rámci českého veřejného života, pořádají přednášky či semináře pro zájemce o islám, vydávají různé publikace, snaží se prostě islám v českém prostředí zviditelnit a oprostit od mnohdy klamných představ běžného českého občana.

⁷³ Detailněji viz Bečka, 185 – 188.

VI. Snaha o vybudování mešity na českém území

Počáteční snaha muslimů v českých zemích o výstavbu mešity je spojena s činností Orientálního ústavu (blíže k této instituci viz kapitola *Islám v české literatuře*), jehož čelní představitel, Alois Musil, sepsal 1. 6. 1928 „Memorandum o nutnosti zbudování mešity v Praze.“ Zbudování mešity se ve svém spise snažil zdůvodnit poukázáním na komunity muslimských emigrantů z Jugoslávie a SSSR (viz kapitola *Vývoj muslimské obce v Československu a v České republice*) a také tím, že v Praze sídlí hned tři velvyslanectví zemí (Albánie, Egypt a Turecko), v nichž je muslimské náboženství převažující.⁷⁴ Jaká byla odpověď pražského zastupitelstva, jemuž bylo memorandum posláno, nevíme.

V polovině 30. let registrujeme další pokus, který je spjat s největší osobností MNO, M. A. Brikciusem (viz kapitola *Vývoj muslimské obce v Československu a v České republice*), jenž se pokusil získat pozemek na Štvanici nebo na Střeleckém ostrově pro vybudování mešity, ale ani jeho pokus nebyl úspěšný.⁷⁵

Další pokus (alespoň takový, který samotní muslimové zaregistrovali) se udál až na začátku 80. let 20. století, kdy došlo ke spolupráci mezi Lybií a ČSSR. Lybie se nabídla výstavbu mešity financovat, tento návrh byl projednáván na zasedání ÚV KSČ, ovšem bez nějakého jednoznačného výsledku.

⁷⁴ Viz Bečka, 189.

⁷⁵ Podle dostupných materiálů podmínili pražští radní svůj souhlas státním uznáním obce (peripetie s tímto uznáním se poměrně podrobně budu zabývat v kapitole *Postavení státu k muslimům*), navíc věřící nedokázali shromáždit potřebnou sumu. Viz Bečka, 190.

Ke konkrétní realizaci výstavby tak došlo až po roce 1989 a to v Brně. Místním muslimům se povedlo zakoupit pozemek na Vídeňské ulici, kde jim byla po jistých průtazích⁷⁶ povolena výstavba mešity, ovšem bez minaretu a orientálních architektonických prvků. První mešita na území ČR byla vybudována. V dnešních dnech tak na Vídeňské ulici stojí nenápadný, malý domeček s číslem 38a schovaný za velkým domovním blokem, na němž jsou k vidění arabské nápisy. Dům slouží jako modlitebna pro věřící vyznávající islám. Předsedou *Islámská nadace v Brně*, která se o vystavění mešity zasloužila, je Ing. Muneeb Alrawi, v obchodním rejstříku je zapsaná k 31. 12. 1998, její internetové stránky jsou v současné době ve fázi vývoje.

Brno v tomto ohledu o notný kus předběhlo Prahu, jež byla nazvána jako snad jediné evropské hlavní město bez mešity,⁷⁷ což se ovšem změnilo v souvislosti s činností *Islámské nadace v Praze*. Jak jsem již zmínil (viz kapitola *Vývoj muslimské obce*), Nadace je vlastně neziskovou organizací, která se stará o potřeby muslimů v Praze. Vznikla počátkem 90. let 20. století. Zárodky však najdeme již dříve, kdy se skupina praktikujících muslimů v Praze začala scházet na páteční bohoslužby. První společná páteční kázání se konala již v roce 1989. Nejprve probíhala v provizorních

⁷⁶ Magistrát městské části Brno-Střed totiž obdržel petici se 1400 podpisy brněnských občanů, kteří se báli možných negativních dopadů povolení výstavby mešity (jako jeden z důvodů uvedli, že by se mešita mohla stát základnou islámských teroristů a že by blízké okolí mohlo být zaplaveno vlnou imigrantů). Radní sice na jednu stranu tuto petici odsoudili jako „projev xenofobie a intolerance“, ale jedním dechem dodali, že „Rada vnímá počet podpisů na petici.“ (Konkrétněji Bečka, 191).

⁷⁷ Srov. Bečka, 193.

podmínkách. Začínalo se ve školní místnosti na velvyslanectví Egypta, pak se páteční modlitby po několika měsících či půlroce stěhovaly. Využívalo se studentských kolejí (většina praktikujících muslimů byla z řad zahraničních studentů) nebo např. společenských či sportovních sálů pronajímaných pouze na páteční bohoslužbu.

Až roku 1992 se začaly trvale pronajímat prostory pro komunitu muslimů. Tyto prostory byly v ulici U Michelského lesa v Praze 4 – Krči. Nejprve byly pronajímány jménem Svazu muslimských studentů a od roku 1993 se již o správu první stále otevřené muslimské modlitebny starala islámská nadace, zaregistrovaná pod názvem Nadace pro zřízení a provoz islámského centra v Praze. S činností Nadace souvisí činnost Svazu muslimských studentů (Viz kapitola *Postavení státu k muslimům*). Svaz má svou kancelář v Islámském centru spravovaném Nadací, a proto jsou některé aktivity zajišťované společně nebo pod hlavičkou jedné či druhé organizace.

Islámské centrum se postupně stalo celotýdenním místem pro setkávání, modlitby i studium muslimů a také začalo působit jako osvětové centrum (pro muslimy i nemuslimy). Ačkoli byla pronajímaná plocha několikrát rozšířena, prostory byly nedostačující. V roce 1996 získala Nadace pozemek v Praze 9 – Kyjích, na němž byla i stará dvoupodlažní budova. V průběhu rekonstrukce bylo přistavěno ještě třetí podlaží. Rekonstrukce byla ukončena na jaře roku 1999 a nové islámské centrum slavnostně zahájilo svůj provoz 7. 5. 1999 páteční bohoslužbou.

Objekt islámského centra je dvoukřídlá budova. V kratším křídle jsou ve dvou podlažích umývárny pro muže a ženy. Hlavní část objektu má pak tři podlaží. V jednom podlaží je oddělení pro ženy, přednášková místnost, kuchyně a přípravná jídel. V dalším

pak kancelář Nadace a hlavní modlitebna. V posledním podlaží se nachází modlitební sál s knihovnou a studovnou a také kancelář Svazu muslimských studentů.

Islámská nadace v Praze zaštiťuje také modlitebnu v Teplicích, která funguje v pronajatých prostorách v ulici Kolárova 8. V roce 2004 se Islámská nadace v Praze domluvila s vedením Pražských hřbitovů na možnosti pohřbívání zemřelých muslimů podle islámského způsobu na jednom oddělení olšanských hřbitovů.⁷⁸

Brněnská a pražská islámská nadace se občas stávají předmětem zájmu médií - televize a tisku - byla natočena řada televizních pořadů o muslimech v Čechách, stejně tak byl zveřejněn velký počet článků v novinách a časopisech.

V čele této pražské nadace je volená správní rada. Ta má na starosti spravování mešity, její členové zajišťují, aby byla otevřená a přístupná jak muslimům, tak i zájemcům z řad nemuslimů a zájemcům o prohlídku islámského centra. Mešita je otevřeno denně od poledne do pozdních večerních hodin, konzultace a návštěvy skupin je však lepší domluvit předem telefonicky. Dále správní rada zajišťuje, aby pravidelně probíhaly páteční bohoslužby. Ty se skládají z kázání (promluvy imáma) a ze společné sváteční modlitby. Protože se v mešitě scházejí muslimové různých národností, je kázání vedeno v češtině, arabštině a angličtině. Pravidelně se na těchto bohoslužbách schází 300 – 500 věřících. Další činností členů rady je zajišťovat provoz knihovny, vyučovat arabštinu, pravidelně přednášet a podílet se na programech pro věřící i zájemce z řad nevěřících. V měsíci ramadánu zajišťují

⁷⁸ Již od roku 1994 je ovšem v provozu muslimský hřbitov v Třebíči.

každodenní večere, modlitbu taráwíh, nocování v mešitě – itikáf apod.

V centru se také konají oslavy muslimských svátků, islámské sňatky, pohřby, rituální obřizky chlapců či pravidelné vydávání modlitebních časopisů. Také jsou zde poskytovány rady v náboženských otázkách s možností obrátit se na známé učence z hlavních evropských islámských center.

Správní rada Nadace shromažďuje peníze od muslimů, darované jako zakát (náboženská daň) nebo jako dobrovolnou almužnu (sadaqa) Tyto prostředky se vybírají odděleně od finančních příspěvků na provoz mešity. Jsou používány pouze na sociální pomoc sociálně slabším rodinám či jednotlivcům. Z této pomoci jsou někdy hrazeny i lékařské zákroky, které neplatí pojišťovna, ubytování potřebných muslimů nebo nutné cestovní náklady atd.

Nadace sleduje situaci v několika uprchlických táborech, kde se nacházejí větší skupiny muslimů. Pomáhá pak při oslavách svátků, při zřízení modlitebny v táboře, s výukou dětí, finanční pomocí nebo třeba ošacením.

Uvězněným muslimům posílá Nadace knihy, časopisy, dopisy, brožury nebo časy modliteb, někdy je též navštěvuje. Spolupracuje s vedením věznic a snaží se řešit problémy s vězeňskou stravou. Ve vazební věznici Ruzyně zřídila malou modlitebnu a zajišťuje zde páteční kázání.

Nadace se snaží pravdivě informovat o islámu a reprezentovat komunitu muslimů na veřejnosti. Osvětu zaměřují mezi muslimy i směrem k nemuslimské veřejnosti. Z dalších akcí lze jmenovat výuku arabštiny, výstavy, přednášky, návštěvy škol, prezentace ve sdělovacích prostředcích, konzultace pro studenty,

překlady a tisk knih a brožur o islámu a také provozování internetové stránky Nadace.

Od roku 2003 zajišťuje Islámská nadace v Praze též Informační kancelář s modlitebnou v centru Prahy (ul. Politických vězňů 14).⁷⁹

⁷⁹ Informace o nadaci viz webová prezentace Islámské nadace přístupná na www.praha.muslim.cz, použito dne 1. 3. 2008.

VII. Postavení státu k muslimům

(Legislativní záležitosti v historickém kontextu)

Otázkou, kterou se pokusím rozebrat v této kapitole, bude současný legislativní status islámu v České republice, přičemž se budu snažit tento problém uvést ve významných historických souvislostech. Začnu tím, jak se k islámu stavělo státní zřízení na našem území před vznikem České republiky.

Jak již bylo řečeno, v roce 1908 došlo k rakousko-uherské anexi Bosny a Hercegoviny, čímž se součástí říše stali i muslimové (viz výše). K zákonnému uznání islámu v Rakousku-Uhersku (R-U) došlo za císaře Františka Josefa I. v roce 1912.⁸⁰ Výše jsem již zmínil, že muslimové v českých zemích si koncem roku 1934 (1. a zároveň ustavující schůze se konala 23.12.1934) založili Muslimskou náboženskou obec (MNO), o jejímž uznání se nyní pokusím blíže poreferovat, neboť situace byla velmi zamotaná a komplikovaná. Hlavní výkonný orgán této nově vzniklé organizace, Rada MNO, zaslal 31. 12. 1934 ministerstvu školství a národní osvěty (MŠANO) dopis, v němž oznámila založení obce. 2. 2. 1935 obdržela MNO odpověď, v níž se potvrzovalo zřízení MNO, nicméně odpověď zdůrazňovala, ... *že ke zřízení MNO bude též třeba schválení ministerstva vnitř (dále jen MV), zejména ve*

⁸⁰ Ten dne 15. 7. 1912 v Bad Ischlu podepsal návrh zákona č. 159/1912 ř. z., kterým bylo

„islámské náboženství ritu hanafitského“ prohlášeno za státem uznané. Oproti tomu stojí úprava vztahu stát – islám v Uhersku, který je upraven dle článku XVII/1916 a vztahuje se na islám bez ohledu na právní směr. Z této drobné nuance se později vyvinula zásadní překážka při vymezení právního postavení muslimské obce v ČSR. Více viz. BEČKA, s. 52-53.

*věci vedení matrik a náboženských úkonů (sňatky, pohřby apod.)*⁸¹
Touto odpovědí pak začala poměrně dlouhá tahanice MNO s MV, do níž příležitostně zasahovalo i MŠANO, které se většinou snažilo muslimům vyjít vstříc. Z dnešního hlediska je již poměrně dobře patrné, že na vině nejsou jenom úředníci MV, nýbrž i samotná Rada MNO. Jednou z největších překážek posvěcení z míst MV byla již dříve zmíněná rozdvojenost i za doby první republiky platných říšských zákonů rakousko-uherské říše - konkrétně č. 159/1912 pro Rakousko a XVII/1916 pro Uhersko. Podle prvního, platného na území Čech a Moravy se povolovalo islámské náboženství ritu hanafitského, které také ve svých stanovách jasně Rada MNO vymezila jako sobě vyhovující,⁸² zatímco podle druhého platného pro Slovensko a Podkarpatskou Rus se vztahovalo na islám bez ohledu na právní směr. Rada MNO ovšem chápala svou působnost na území celého tehdejšího čs. státu, což bylo v rozporu se zmíněnými normami. Uznání MNO ze strany MV pak zamezovaly především tyto důvody:

- MNO za podpory MŠANO požadovala mít zcela ve své kompetenci svatby a pohřby členů své komunity
- MV si nepřálo, aby kultovním jazykem MNO byla pouze arabština, tedy vylučovalo požadavek MNO, aby se matriční zápisy či jiné dokumenty vedly pouze v této řeči
- MV velmi pozorně sledovalo aktivity výše zmíněného Brikciuse stejně tak i poměrně velké zmatky v celé

⁸¹ Srov. Bečka, 133.

⁸² Srov. Bečka, 135 – 138.

organizaci,⁸³ jež zejména v době zjitřené atmosféry před vypuknutím války nevrhaly na organizaci nejlepší světlo

Až do začátku 2. světové války se tedy obě strany nemohly dohodnout, ... *obec se odmítla čsl. zákony řídit, ale na druhé straně úzkostlivě dbala na to, aby úřady neměly možnost proti jejím praktikám zasáhnout.*⁸⁴

Podstatně jiný směr nabrala ovšem jednání mezi MNO a MV v době Protektorátu Čechy a Morava. Po předchozí osobní návštěvě M. A. Brikciuse a I. M. Spoutila (dvou čelních činitelů Rady MNO) na půdě MŠANO, předložili členové Rady úředníkům MŠANA upravené stanovy, ti je asi po půl roce předali úředníkům MV a toto ministerstvo upravené stanovy uznalo a jako takové byly v prosinci roku 1941 *nařízením Presidia Ministerské rady byla MNO pro Čechy a Moravu uznány.*⁸⁵ **Velmi důležité je ovšem poznamenat, že dekrety prezidenta Beneše z roku 1945 byly všechny právní akty z doby Protektorátu anulovány.**

Po komunistickém převratu v roce 1948 vyšel v platnost zákon 218/1949 Sb., dle kterého se musela každá církev, pokud ovšem měla zájem o legitimitu svého působení, znovu registrovat u státních úřadů, a zároveň musela podepsat prohlášení o podílení se na budování československé socialistické společnosti. Ze zákona tedy plyne, že na legální existenci měli právo jen ty náboženské obce, které požádaly stát o schválení své činnosti a duchovních

⁸³ Již zjara roku 1936 se na MŠANO obrátili někteří členové MNO velmi nespokojení s vedením této organizace. Srov. Bečka 155.

⁸⁴ Viz Bečka, 143 – 144.

⁸⁵ Viz Bečka, 146. Zatím se však nepodařilo zjistit, zda toto vládní nařízení stvrdil i říšský protektor, jehož podpis byl nutný k nabití účinnosti.

prostřednictvím státní komise.⁸⁶ Tento krok k legalizaci nebyl muslimy uskutečněn, čímž došlo k jejich izolaci trvající bezmála 50 let.

V pozdějších letech se muslimové pokusili znovu žádat o registraci,⁸⁷ ale nedostalo se jim kladné odpovědi z důvodu tehdejšího chápání muslimské menšiny jako okrajové a bez většího významu pro celosvětovou arénu. Připomeňme ovšem, prosím, že od konce 2. světové války stoupl v Evropě počet muslimů, protože ti začali přicházet do zemí střední a západní Evropy za prací (největší příliv registrujeme v 60. letech 20. století prostřednictvím tzv. *gastarbeiterů*)⁸⁸ nebo na studia.⁸⁹

K závažné, ne však zcela dostačující, změně v daném vývoji došlo po Sametové revoluci, kdy náboženská svoboda začala nabírat konkrétní podobu. Do této doby se také datuje počátek úvah o zmrtvýchvstání muslimské obce. Tyto pak byly naplněny (mimo jiné i díky aktivitám Mohameda Ali Přemysla

⁸⁶ Stát registrované církve finančně zajistil formou dotací a mezd duchovních činitelů, čímž si zároveň zajistil dozor nad nimi a jejich fungování v souladu s linií diktovanou státními komunistickými orgány. Je patrné, že tento postup nemá nic společného se svobodou náboženského vyznání. Více viz. on-line text (http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?l=218/1949) ze dne 14. 2. 2008.

⁸⁷ Asi nejvýznamnější akcí tohoto druhu byla činnost O. A. Třebického (viz předchozí kapitola), který se roku 1968 pokusil registrovat hned 2 muslimské organizace *Yeni Ceri – Sociální organizace Moslimů v Praze* a *Svaz muslimských obcí (SOM)*. Ani jedna však nebyla státními úřady schválena, takže se signatáři SOMu rozhodli jej 19. 8. 1968 prohlásit za de facto založený. Třebický z tohoto jednání sice dle autorů *Islámu v českých zemích* (Bečka, 165) vytvořil zápis, jenž je ovšem velmi zmatený a dominuje mu věta, že ... *lze v nejbližší době očekávat vpád okupačních armád Sovětů*. (Tamtéž), proto by měli všichni funkcionáři opustit republiku.

⁸⁸ Viz. BEČKA, s. 44.

⁸⁹ Viz. CARDINI, C. : „*Evropa a Islám*“, NLN, Praha 2004, s. 272.

Šilhavého) v roce 1990, kdy tehdejší čs. vláda vzala na vědomí existenci a činnost Muslimské náboženské obce (MNO). Muslimové však stále nespĺňovali kritéria pro registraci, vyplývající z federálního zákona č. 308/1991 a zákona ČNR č. 161/1992 Sb.⁹⁰

Následně byly, alespoň formálně, založeny obce v Praze, Brně a Ostravě. Pravdou zůstává, že Ústředí až do roku 2004 nemělo, vzhledem k zamítnutí platnosti registrace obce z roku 1912 (viz. výše) a existenci zákona 218/1949 Sb., právní subjektivitu.

Počátkem roku 2002 prošel Parlamentem ČR úspěšně nový zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností 3/2002 Sb., který značně usnadňuje registraci náboženských celků, jež dosud nebyly registrovány,⁹¹ jde však pouze o registraci právnických osob bez zvláštních práv. Řeší především fakt, že vzhledem k požadovanému početnímu cenzu 10 000 zletilých věřících s trvalým pobytem na území České republiky u těch náboženských sdružení, které nejsou členy Světové rady církví, se nemohly stát právnickými osobami církve a náboženské společnosti s menším počtem věřících. Do této skupiny spadají například anglikáni, buddhisté nebo právě muslimové. Zákon přináší dvojstupňovou registraci:

➤ Dle prvního stupně je třeba předložit 300 podpisů věřících včetně jejich osobních údajů. Organizace tak má zajištěnu právní subjektivitu, ovšem bez dalších zvláštních práv, jako jsou finanční podpora státu, přístup do věznic, založení církevních škol

⁹⁰ Viz. BEČKA, s. 1996.

⁹¹ Více viz. on-line text (<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/3-02a.htm>) ze dne 14. 2. 2008.

či nemocnic atd. Těmi disponují až náboženské subjekty akreditované druhým stupněm registrace.

➤ Na druhý stupeň musí nově registrované náboženské organizace čekat deset let od schválení prvního stupně registrace a předložit počet podpisů, rovnajících se dvěma promile počtu obyvatel České republiky, tj. přibližně dvacet tisíc podpisů zletilých věřících žijících v České republice hlásících se k organizaci, která žádost podává.⁹²

V **březnu 2004** si Ústředí muslimských obcí podalo žádost o registraci prvního stupně u ministerstva kultury a **začátkem září**⁹³ byla žádost kladně vyřízena, čímž byl uskutečněn posun k tomu, aby muslimové v České republice získali stejná práva jako má většina již registrovaných křesťanských církví, židovská obec a další náboženské společnosti.

Tímto aktem považuji kapitolku věnovanou postavení muslimů v české (a předtím československé) legislativě za ukončenou.

⁹² Podle pražského islámského centra žije v naší republice přibližně 400 českých konvertitů k islámu a až 10 000 lidí pocházejících z muslimských zemí.

⁹³ 17. 9. 2004 došlo k registraci (jakožto právnické osoby) první muslimské organizace na území ČR vůbec.

VIII. Dotazníková část o spokojenosti muslimů v ČR

O vyplnění dotazníku jsem po domluvě s vedením Islámské nadace v Praze požádal účastníky páteční bohoslužby v modlitebně v Praze 9 – Kyjích. Vedení nadace i samotní věřící mi ochotně vyšli vstříc.

Jak je vidět již z nadpisu, dotazník se zabýval hlavně otázkou, zda jsou muslimové s životem v České republice spokojeni. V první části dotazníku jsem se omezil na základní dotazy členům islámské komunity: Jakého jsou pohlaví, kolik mají let, jak dlouho zde již žijí, jestli zde mají nějaké příbuzné a jaké je jejich vzdělání, zda udržují kontakt se svými příbuznými, kteří zůstali v původní vlasti. Z grafů, jež můžeme najít v příloze mé práce, vyplývá, že z dotázaných,⁹⁴ kteří dotazník vyplňovali, většina žije v naší zemi až od roku 1990⁹⁵ a z této většiny k nám přibyl v každé následující pětiletce přibližně stejný počet muslimů.⁹⁶ Zhruba třetina dotázaných tu nemá žádné příbuzné, ale valná většina dotázaných odpověděla, že se pravidelně stýká se svými příbuznými v původní vlasti.⁹⁷ Pokud se týká dosaženého vzdělání, tak se má pražská muslimská komunita rozhodně čím

⁹⁴ Dotazovaných bylo 137 mužů a 11 žen. Podle údajů nadace se pátečních modliteb zúčastňuje několik stovek věřících, ale z toho je maximálně dvacet žen.

⁹⁵ Počet muslimů v naší zemi, kteří udávají, že zde žili již za vlády komunistů, tvoří asi 10 % respondentů.

⁹⁶ Víceméně pro forma uvádím, že poslední „pětiletkou“ míním období 2001 – 2007.

⁹⁷ Bohužel se mi podle odpovědí nepodařilo zjistit, kolik procent z těch, kteří odpověděli, že se stýkají pravidelně, tvoří ti, kdo uvedli, že tu nemají žádné příbuzné, a kolik procent z těch, kdo odpověděli, že tu příbuzné mají.

chlubit, takřka dvě třetiny všech dotázaných uvedlo, že mají vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání, ze všech dotázaných nevedly ani jediný, že by měl pouze vzdělání základní. To jsou podle mého názoru čísla na naše poměry (myslím tím na poměry rodilých Čechů, přiznám se, že vůbec netuším, jak jsou na tom v tomto ohledu ostatní komunity) úctyhodná. Máme tedy co dohánět.

Následující (a chtěl bych dodat dominantní) část dotazníku se týkala soužití muslimů s rodilými Čechy, případně s lidmi jiné národnosti, kteří žijí v jejich blízkém okolí.

V 7. otázce jsem se tázal, jak jsou muslimové spokojeni s kulturním a společenským vyžitím v naší zemi, s vyžitím náboženským a hlavně, jak se vyrovnávají s poměrně choulostivou otázkou, která se týká sousedských vztahů. Musím podotknout, že pro mne bylo do jisté míry překvapivé zjištění, že dotázaní muslimové nebyli nejvíce nespokojeni s náboženské vyžitím v naší zemi (jako odpověď rozhodně dobré, případně spíše dobré jej hodnotila nadpoloviční většina respondentů) ale s vyžitím společensko-kulturním. Na druhou stranu musím dodat, že ve škále odpovědí (rozhodně ano – spíše ano – spíše ne – rozhodně ne) hodnotila jednoznačně negativně náboženské podmínky u nás asi jedna pětina dotázaných, zatímco u předcházející podotázky (kulturní společenské vyžití) zvolila odpověď rozhodně ne jenom necelá desetina respondentů. Co se vztahu muslimů s ostatními lidmi (tedy sousedských vztahů) týká, jako rozhodně dobré je hodnotila skoro polovina dotázaných. Přiznám se, že mohu pouze spekulovat, čím je to zapříčiněno a nemám podobnou odezvu od majoritní české společnosti, takže nemohu dokumentovat její vztah k muslimům v naší zemi.

S tímto tématem podle mne souvisí i zadání otázky 9, v níž jsem se ptal, zda muslimy život v naší zemi spíše překvapil nebo zklamal; na tuto otázku totiž takřka polovina dotázaných zakroužkovala možnost, že je život u nás překvapil (příjemně), naopak pouze cca třetina tázaných odpověděla, že je životní podmínky u nás zklamaly, což je méně než u těch lidí, jejichž očekávání se příliš nelišilo od reality i méně než u těch, kdo se u nás již narodili, takže nemohou porovnávat.

V 8. otázce jsem se muslimů ptal, jak reflektují přístup Čechů k nim. Podle odpovědí lze snadno zjistit, že muslimové jsou v této otázce většinou spokojeni, protože naši lidé respektují jejich víru i tradice a muslimové se jenom málokdy setkávají s předsudky. Jestliže se zaměříme na přátelství našich lidí a muslimů, zjistíme, že nadpoloviční většina tázaných odpověděla, že se u nás zatím s projevy přátelství setkala.

Asi nejchoulostivější dotaz jsem nachystal do závěrečné otázky, protože se týkal postavení muslimských dětí v našich školách. Islámští rodiče se mohli vyjádřit k tomu, zda se jejich dítěti v české škole líbí, jak jej jeho spolužáci přijali a zda není nějak šikanováno, ať už od žáků či učitelů. Již dopředu bych velmi rád upozornil, že ani v jednom z těchto nabízených konstatování: *Učitelé respektují odlišné vyznání mého dítěte, Mému dítěti se ve škole líbí, Ostatní spolužáci přijali mé dítě bez problémů do kolektivu*, kde mohli muslimové odpovědět rozhodně ano – spíše ano – rozhodně ne – spíše ne, neodpověděli negativně, to znamená, že jejich odpovědi bylo rozhodně ano a spíše ano. Podle odpovědí lze dále snadno vysledovat, že na nejchoulostivější nabízené výroky *Učitelé šikanují mé dítě* a *Mé dítě je šikanováno ostatními spolužáky* asi 90 % rodičů odpovědělo, že jejich dítě šikanováno ze

strany ostatních žáků nebo ze strany učitele rozhodně **není**, zbylých 10 % udává, že jejich dítě šikování spíše není. Posledním údajem, který zde hodlám z této otázky rozebrat, je přístup našich učitelů, kteří podle mínění asi 82 % muslimských rodičů rozhodně respektují vyznání jejich dětí, zbylých 18 % dodává, že učitelé vyznání jejich dětí spíše respektují. Jak jsem již naznačil a jak se budu ještě rozepisovat níže, nemám bohužel žádnou oporu, do jaké míry jsou jejich odpovědi upřímné. Také bohužel nemám kontrolu o tom, jestli muslimské děti říkají svým dětem celou pravdu.

Je pochopitelné, že se celý tento dotazník zakládá pouze na výpovědích muslimů a skutečnost může být jiná, i když nemám žádné důvody věřit, že by dotázaní záměrně své odpovědi zkreslovali, ať už by měli důvody jakékoli. Jak jsem již výše uvedl (u otázky číslo 7), nemám žádná oficiální vyjádření naší populace k muslimům, mohu tak jen uvést mínění lidí ze svého nejbližšího okolí, z nichž někteří žijí v těsném sousedství muslimů. Podle těchto lidí u popisované komunity nepanují podobné neduhy jako je tomu například při soužití s Rómy. Mí kolegové a vůbec širší okruh známých nevidí místní muslimy jako nějakou hrozbu, nezakazují svým dětem (až na jednu výjimku), aby si s nimi hrály. Velikým plusem je i fakt, že se dle nich muslimové snaží naučit naši řeč.

Muslimy hodnotí jako pracovité, slušné a hlavně tiché partnery pro společný život v obci, i když jsou někdy podnětem veselí (na mysli mám případ islámských žen, jež i u nás nosí zahalený obličej). Pochopitelně jsem si ovšem vědom toho, že muslimové netvoří v naší společnosti tak početné etnikum jako kupříkladu Rómové nebo Vietnamci, kteří žijí s našimi lidmi po

delší čas. Tímto konstatováním bych rád dotazníkovou část zakončil.

IX. Závěr

Cílem mé práce bylo přinést několik základních informací o životě muslimů v naší zemi, poukázat na historický vývoj styků českých lidí s muslimy a alespoň nastínit základní problémy, s nimiž se u nás musí potýkat. Rád bych zdůraznil, že jsem se práci snažil psát nezaujatě, bez zjevných sympatií k muslimům, ale zároveň jsem se snažil vyvarovat antipatií vůči muslimskému světu.

Toto téma jsem si pro svou práci vybral, protože islámské náboženství považuji za jedno z nejrozšířenějších světových náboženství, i když v našich zeměpisných šířkách (i díky historickým souvislostem) nemá větší ohlas. Dalším důvodem byl obraz, který nám o islámu předávají některá česká média, přičemž tento, jak jsem se snažil již výše popsat, považuji za záměrně zkreslený.

Islámská komunita netvoří v našich zemích nijak velkou skupinu, podle odhadů by v současné době mělo v České republice žít asi 600 praktikujících muslimů, z nichž asi jedna desetina je tvořena našimi českými občany.⁹⁸

Podle čelních představitelů⁹⁹ MNO nepředstavuje v současné době největší hrozbu pomyslný boj se zákonodárci. Obávají se především islamofobie, která se šíří v některých evropských zemích. Poukazují na to, že islám nelze obecně posuzovat podle extrémních projevů. Některé násilnosti připisované muslimům je nutné z islámského hlediska odmítnout. Stejně tak nelze islám posuzovat podle vlád v zemích s převahou

⁹⁸ Viz Bečka, 194.

⁹⁹ V čele s Vladimírem Sánkou.

muslimského obyvatelstva, protože se samy podle islámských norem nechovají.

Dle vyjádření představitelů MNO mají muslimové žijící v České republice Čechy rádi a vesměs se zde chtějí integrovat a uvědomují si svou povinnost dodržovat náš právní řád. Na druhou stranu očekávají, že nebudou napadáni a bude jim umožněno praktikovat správně svou víru způsobem, který neomezuje většinovou společnost a může ji naopak velice obohacovat.

Muslimové sice dosáhli oficiálního uznání své náboženské obce, v praktické rovině však mnoho změn nezaznamenali. V souvislosti se současným společensko-politickým vývojem je třeba přijmout fakt, že stoupenci islámu usilují o plné právní uznání své existence. Česká společnost se k tomu však staví s jistým despektem. Mezi argumenty proti uznání MNO lze zařadit ty, které charakterizují islám jako nepatřící do českého historického a kulturního kontextu a považují ho za neslučitelný se západním pojetím demokracie, lidských práv a svobody slova. Dále se objevují administrativně bezpečnostní argumenty, které vidí právní existenci islámu jako potenciální hrozbu. Zástupci islámu však neustále usilují o to, aby od podobných postojů širší veřejnost upustila. Je však otázkou, kdy bude společnost ovlivňovaná zkresleným mediálním obrazem (viz. výše) schopna přestat zaměňovat slova „arabský“ a islámský“ ve smyslu radikálních extremistů a politických skupin.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Do podobné kategorie mediálně zneužívaných pojmů spojovaných s islámem spadá také fundamentalismus nebo džihád. Více viz. BEČKA 194 – 197 a KRÍŽKOVÁ, M.: „*Neviditelná menšina – analýza mediálního obrazu českých muslimů*“, on-line

Při vypracování práce jsem pracoval zejména s publikací *Islám a české země* autorů Jiřího Bečky a Miloše Mendla, která ovšem nebyla zcela objektivní (jak jsem výše uvedl), dále s knihou *Islám, ideál a skutečnost* kolektivu autorů kolem Adély Křikavcové, konečně s překlady zahraničních prací Fredericka Dennyho *Islám a muslimská obec* a Franca Cardinoho *Evropa a Islám*. Zdrojem informací pro mne byly i webové stránky Islámské nadace v Praze (www.praha.muslim.cz).

text (<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955100>) ze dne 10. 2. 2008.

X. Seznam použité literatury a internetových zdrojů

- 1.) BARŠA, P.: „*Západ a islamismus. Střet civilizací, nebo dialog kultur?*“, CDK, Brno 2001.
- 2.) BEČKA, J., MENDEL, M.: „*Islám a České země*“, Votobia, Olomouc 1998.
- 3.) CARDINI, C.: „*Evropa a Islám*“, NLN, Praha 2004.
- 4.) FROUZOVÁ, M.(ed.): „*Závoj a džíny. Ženy v islámském světě*.“, Vyšehrad, Praha 2005.
- 5.) MENDEL, M.: „*Svět Arabů*“, Praha 1989.
- 6.) HRBEK, I.: „*Korán*“, Odeon, Praha 1972.
- 7.) HUNTINGTON, P. S.: „*Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*“, Rybka Publisher, Praha 2001.
- 8.) KROPÁČEK, L.: „*Duchovní cesty Islámu*“, Praha 1998.
- 9.) KŘÍKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MILLER, Z.: „*Islám, ideál a skutečnost*.“, Panorama, Praha 1990.
- 10.) KŘÍŽKOVÁ, M.: „*Neviditelná menšina – analýza mediálního obrazu českých muslimů*“, on-line text (<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955100>) ze dne 12. 1. 2008.
- 11.) LEHÁR, Jan a kol: *Přehledné dějiny literatury od počátku k dnešku*, Lidové noviny, Praha 2004
- 12.) MULLER, Z.: „*Islám – náboženství, civilizace, společnost, ideologie, moderní svět a modernizace islamismu*“, Svoboda, Praha 1997.
- 13.) TOPINKA, D.: „*Integrační proces muslimů v České republice – Pilotní projekt*“, on-line text

(http://www.mvcr.cz/dokument/2007/integrace_muslim_u.pdf) ze dne 22. 1. 2008.

Internetové zdroje:

Infomuslim (www.infomuslim.euweb.cz)

Islámská nadace v Brně (www.muslim.cz)

Islámská nadace v Praze (www.praha.muslim.cz)

Nadace Islámského centra v Praze (www.islamcz.cz)

Muslimská unie (www.muslim-inform.cz)

Portál veřejné správy České republiky
(www.portal.gov.cz)

Společnost pro církevní právo (www.spcp.prf.cuni.cz)

Women Watch (www.un.org/womenwatch/)

Příloha č. 1 znění dotazníku

Vážená paní, vážený pane,

rád bych Vám položil několik otázek, které se týkají života muslimů v Čechách. Informace získané zpracováním tohoto dotazníku budou sloužit v diplomové práci s názvem „Islám v českých zemích“, kterou píše na Pedagogické fakultě Technické univerzity v Liberci. Chtěl bych zjistit, zda je Česká republika přístupná jiným náboženstvím než křesťanství. Prosím Vás proto o zodpovězení následujících otázek.

Zakroužkujte prosím, pokud není uvedeno jinak, u každé otázky jednu odpověď, která nejlépe vystihuje Váš názor.

Děkuji za Vaši spolupráci.

1. Jste

1. muž
2. žena

2. Napište rok svého narození.

3. Napište prosím, od kterého roku žijete v České republice.

1. žiji zde od roku 1989
2. do ČR jsem přišel v letech 1990 – 1995
3. do ČR jsem přišel v letech 1996 – 2000
4. do ČR jsem přišel v letech 2001 – 2007

4. Udržujete kontakt s příbuznými ve Vaší původní vlasti?

1. pravidelně
2. občas
3. vůbec

5. Žijí v České republice ještě další Vaši příbuzní?

1. ne
2. ano, mám tu jednoho či dva své příbuzné
3. ano, žije tu více mých příbuzných

6. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Základní škola	1
Střední škola s výučním listem	2
Střední škola s maturitou	3
Vyšší odborná škola	4
Vysoká škola	5

7. Jak jste spokojen/a v místě Vašeho bydliště s následujícími možnostmi? Posud'te prosím na následující škále každou z položek.

1 = rozhodně ano 2 = spíše ano 3 = spíše ne
4 = rozhodně ne

S kulturním a společenským vyžitím	1	2	3	4
S náboženským vyžitím	1	2	3	4
Se sousedskými vztahy	1	2	3	4

8. Jak se k Vám chovají lidé, kteří nejsou věřícími islámu?

	vžd y	většin ou	obča s	málok dy	nikd y
Tolerují mé odlišné vyznání	1	2	3	4	5
Respektují mé náboženské tradice	1	2	3	4	5
Mají vůči mně předsudky	1	2	3	4	5
Chovají se ke mně přátelsky bez ohledu na rozdílná vyznání	1	2	3	4	5

9. Jaká je realita života v České republice ve

srovnání s Vašimi původními představami?

1. život v ČR odpovídá mým původním představám
2. život v ČR mne oproti očekávání překvapil
3. život v ČR mne oproti očekávání zklamal
4. žiji v ČR už od narození

10. Jak byste ohodnotil(a) přístup českého školství k lidem s odlišným vyznáním?

1 = rozhodně ano 2 = spíše ano 3 = spíše ne
4 = rozhodně ne

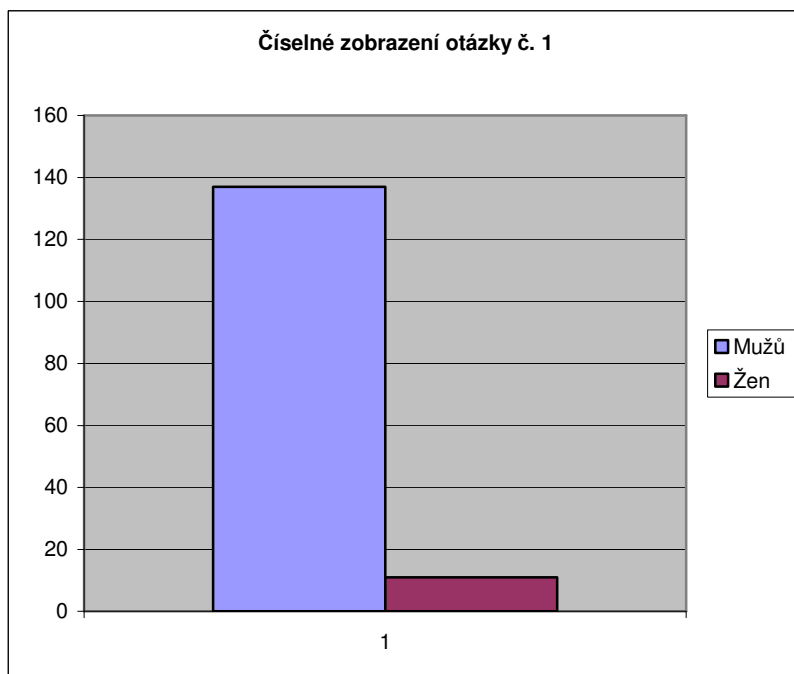
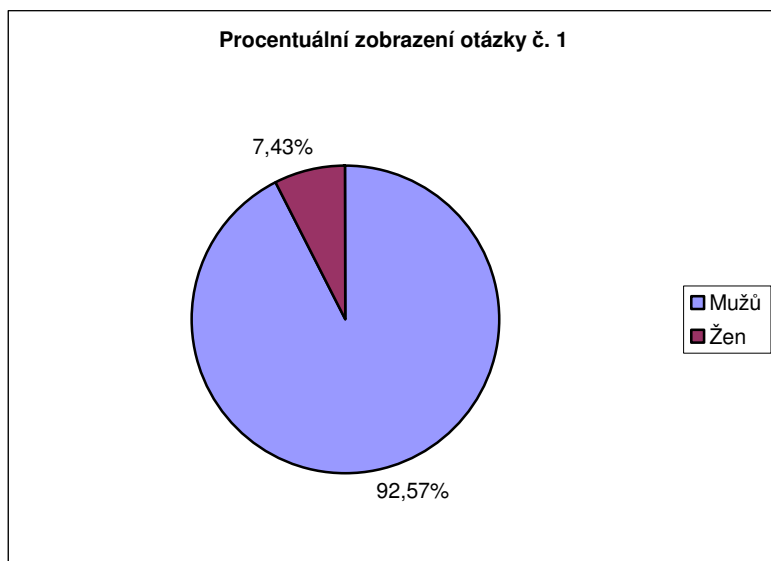
Mé dítě má ve škole problémy s oblékáním	1	2	3	4
Učitelé šikanují mé dítě	1	2	3	4
Mé dítě je šikanováno ostatními spolužáky	1	2	3	4
Učitelé respektují odlišné vyznání mého dítěte	1	2	3	4
Mému dítěti se ve škole líbí	1	2	3	4
Ostatní spolužáci přijali mé dítě bez problémů do kolektivu	1	2	3	4

DĚKUJI ZA VAŠE ODPOVĚDI!

Příloha č. 2 Grafické zpracování dotazníků

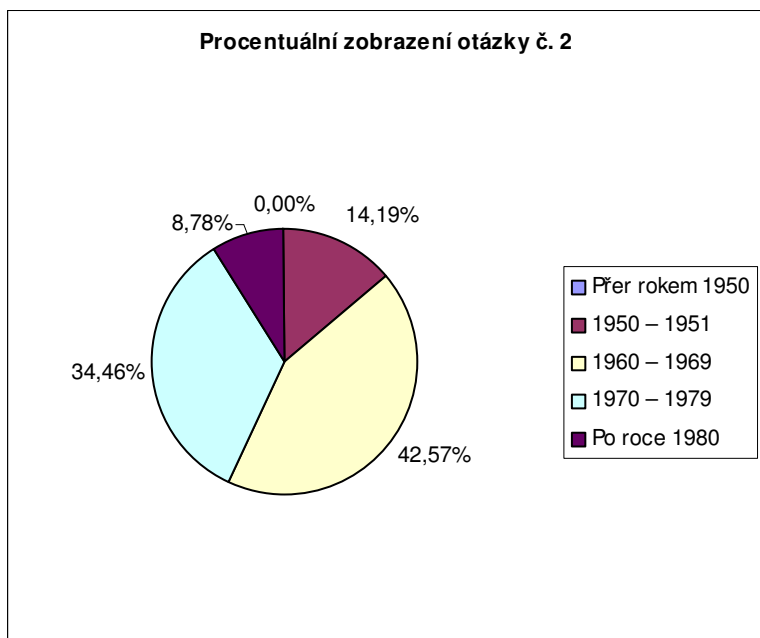
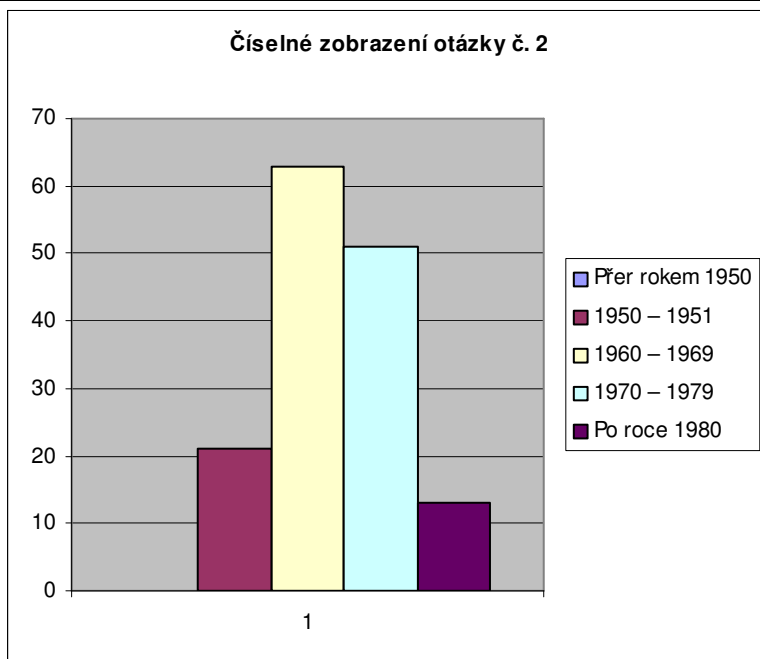
Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 1

Otázka č. 1	Čísla	Procenta
Mužů	137	92,57%
Žen	11	7,43%

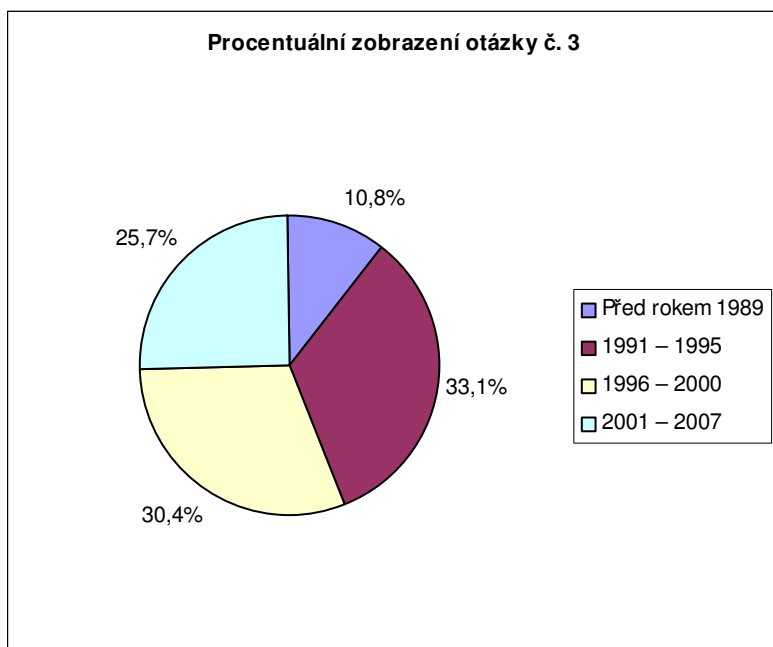
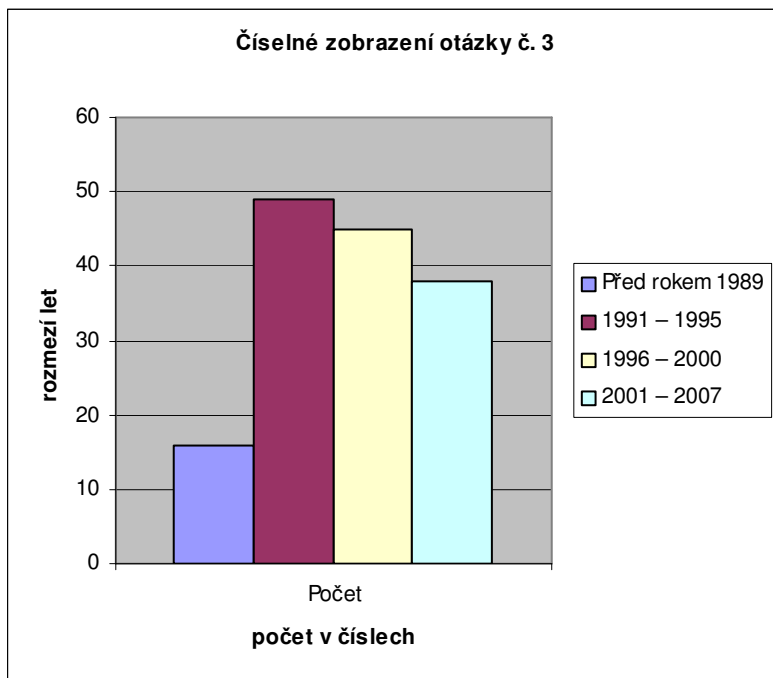
Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 2

Otázka č. 2	Čísla	Procenta
Přer rokem 1950	0	0,00%
1950 – 1951	21	14,19%
1960 – 1969	63	42,57%
1970 – 1979	51	34,46%
Po roce 1980	13	8,78%

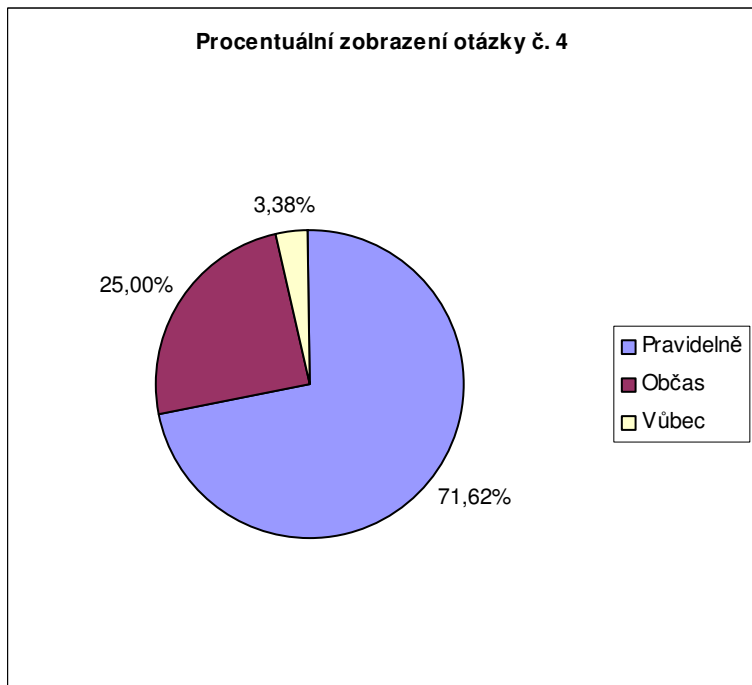
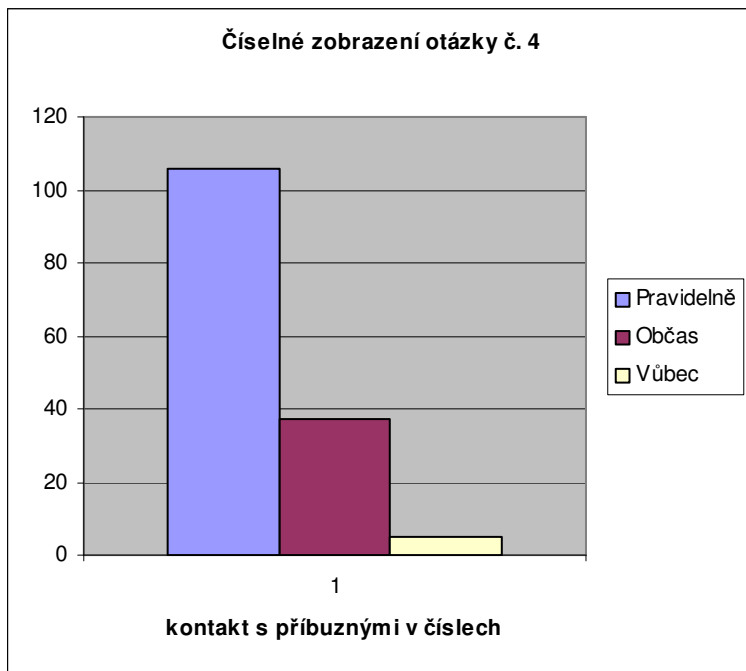
Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 3

Otázka č. 3	Počet	Procenta
Před rokem 1989	16	10,8%
1991 – 1995	49	33,1%
1996 – 2000	45	30,4%
2001 – 2007	38	25,7%

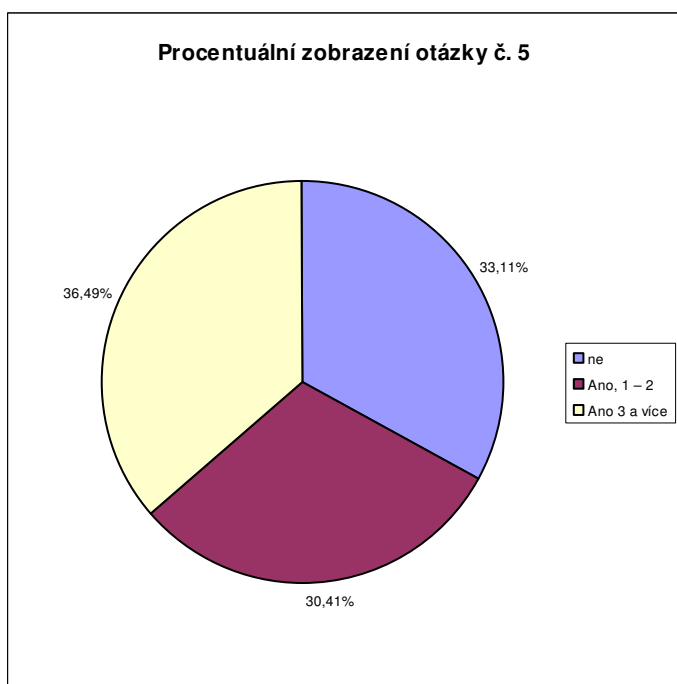
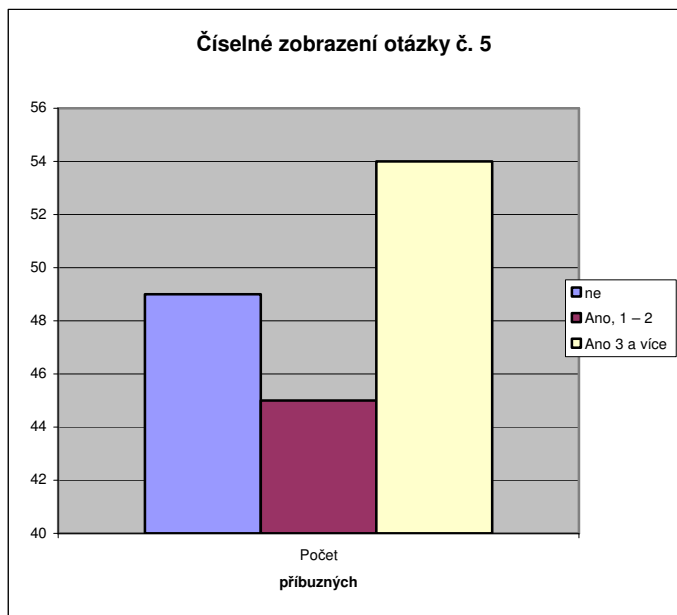
Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 4

Otázka č. 4	Počet	Procenta
Pravidelně	106	71,62%
Občas	37	25,00%
Vůbec	5	3,38%

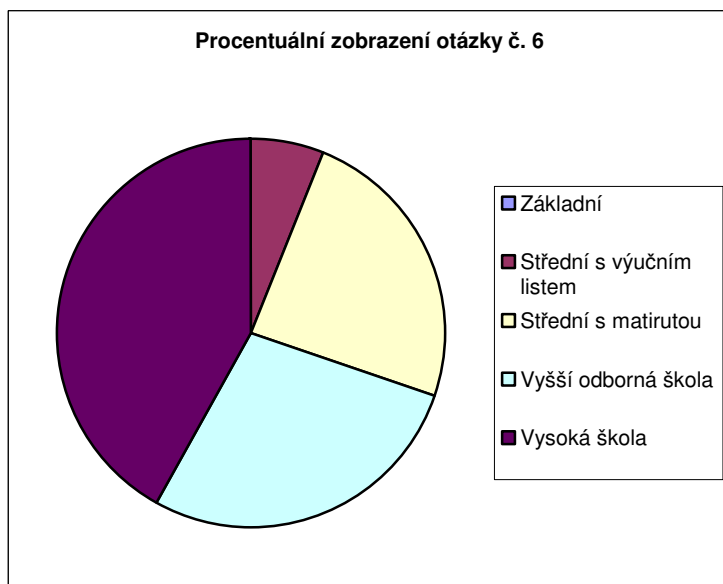
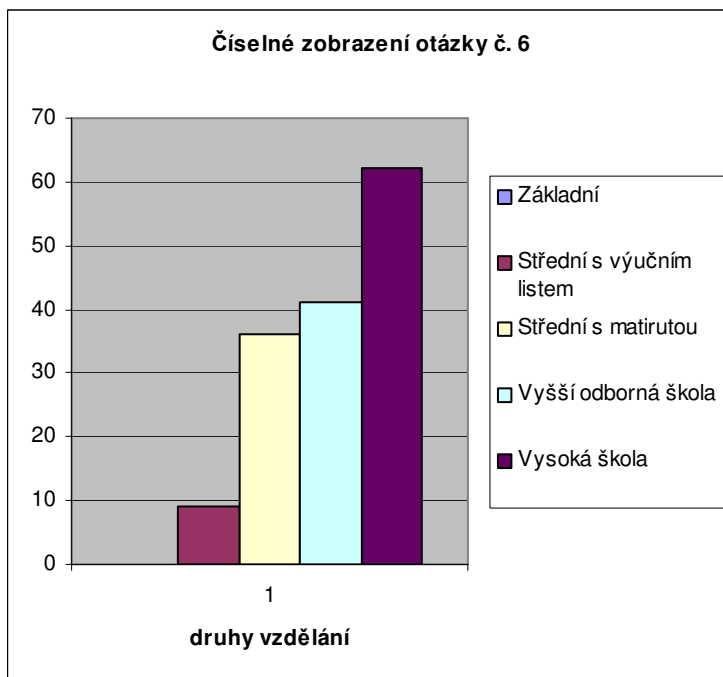
Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 5

Otázka č. 5	Počet	Procenta
ne	49	33,11%
Ano, 1 – 2	45	30,41%
Ano 3 a více	54	36,49%

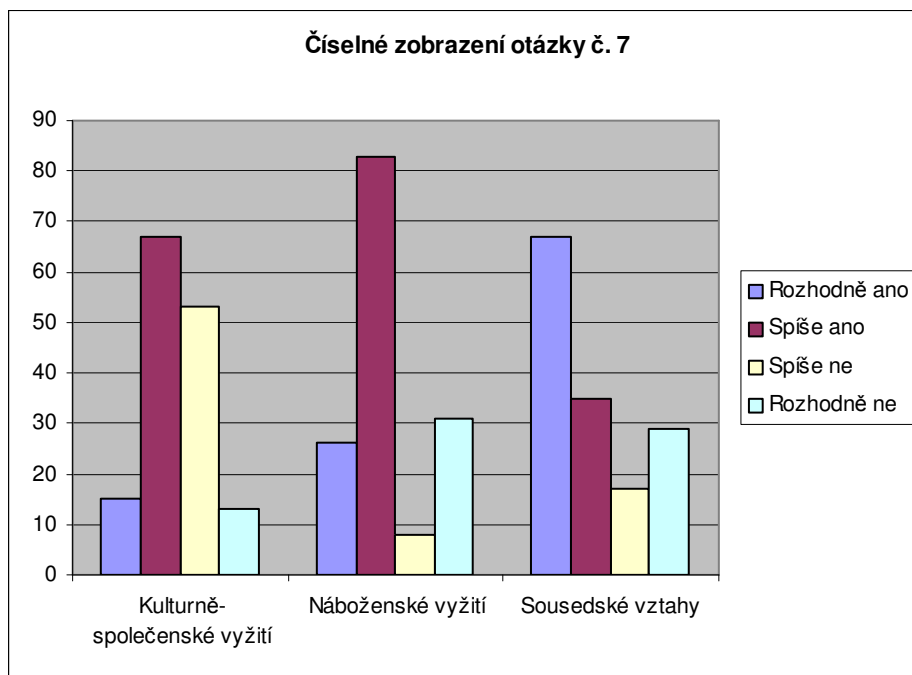
Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 6

Otázka č. 6	Počet	Procenta
Základní	0	0
Střední s výučním listem	9	6,08%
Střední s maturitou	36	24,32%
Vyšší odborná škola	41	27,70%
Vysoká škola	62	41,89%

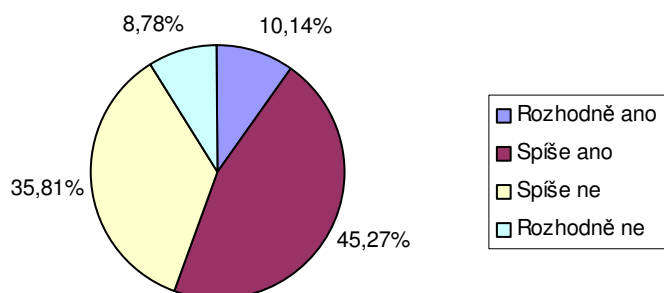
Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 7

Otázka.č. 7 v číslech	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
Kulturně-společenské vyžití	15	67	53	13
Náboženské vyžití	26	83	8	31
Sousedské vztahy	67	35	17	29

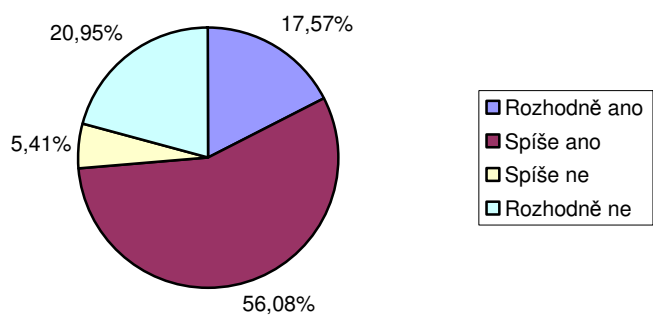

Otázka č. 7 v procentech	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
Kulturně-společenské vyžití	10,14%	45,27%	35,81%	8,78%
Náboženské vyžití	17,57%	56,08%	5,41%	20,95%
Sousedské vztahy	45,27%	23,65%	11,49%	19,59%

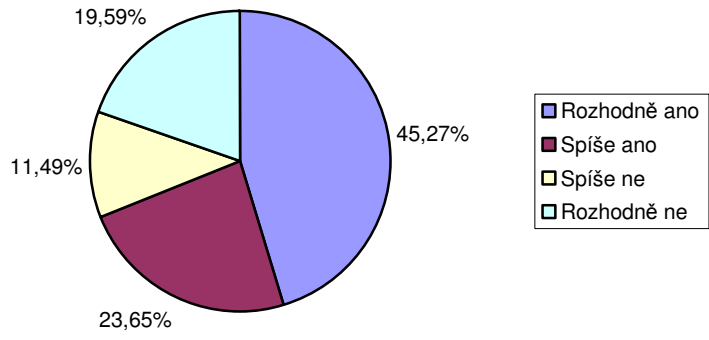
Procentuální zobrazení kulturně-společenského vyžití

Procentuální zobrazení náboženského vyžití

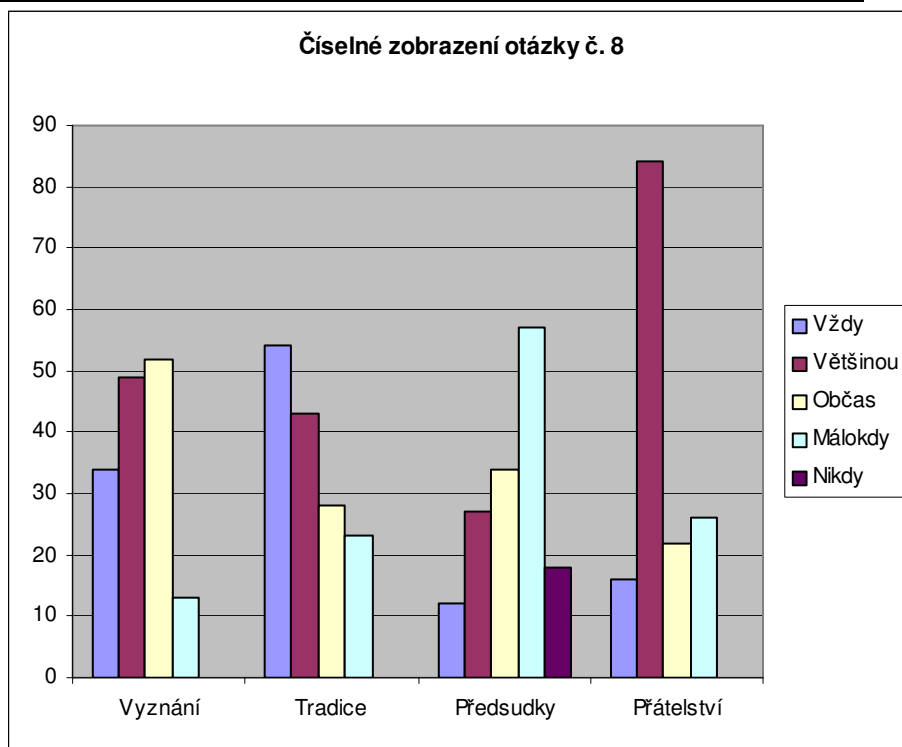

Procentuální zobrazení sousedských vztahů

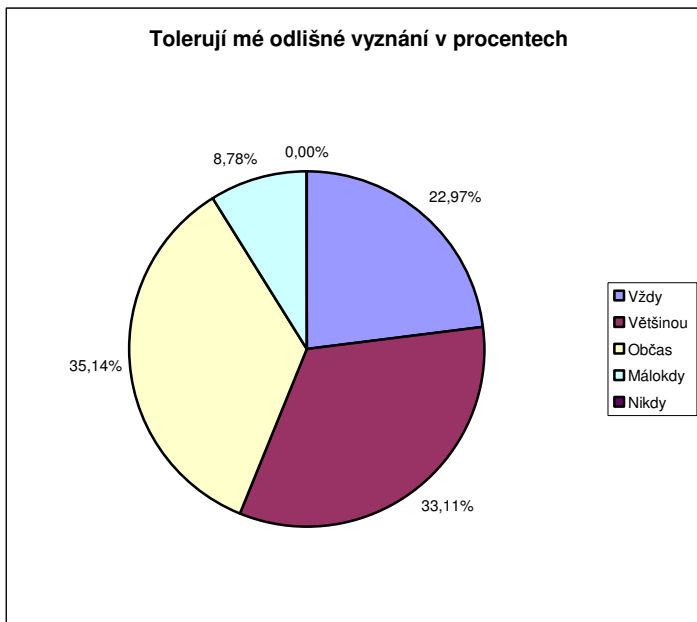

Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 8

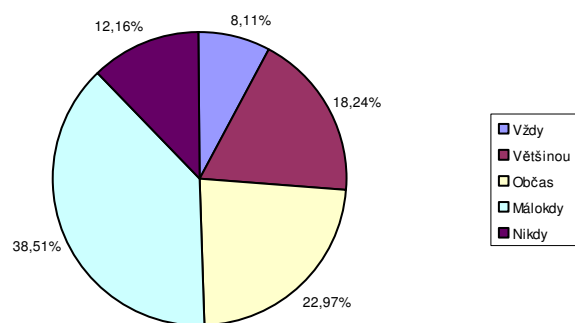
Otázka č. 8 v číslech	Vždy	Většinou	Občas	Málokdy	Nikdy
Vyznání	34	49	52	13	0
Tradice	54	43	28	23	0
Předsudky	12	27	34	57	18
Přátelství	16	84	22	26	0

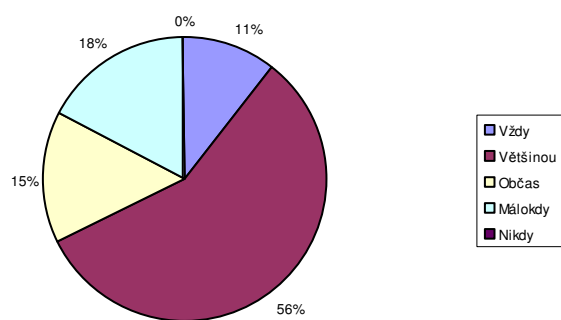
Otázka č. 8 v procentech	Vždy	Většinou	Občas	Málokdy	Nikdy
Vyznání	22,97%	33,11%	35,14%	8,78%	0,00%
Tradice	36,49%	29,05%	18,92%	15,54%	0,00%
Předsudky	8,11%	18,24%	22,97%	38,51%	12,16%
Přátelství	10,81%	56,76%	14,86%	17,57%	0,00%

Mají vůči mně předsudky v procentech

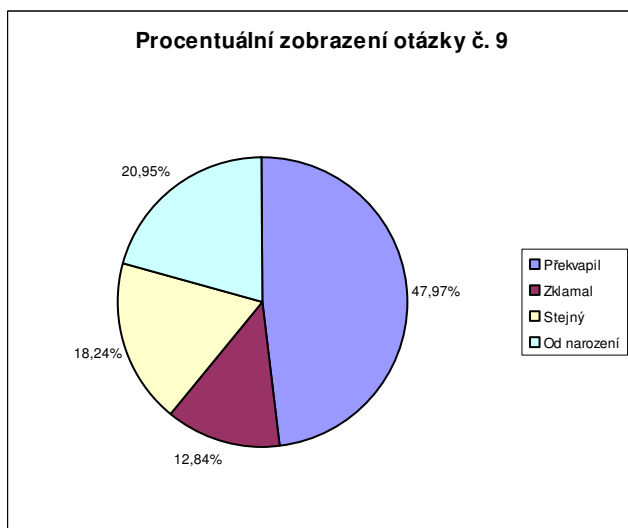
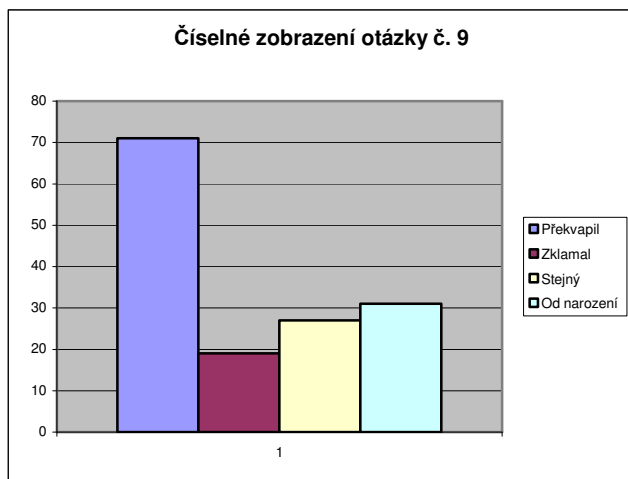

Chovají se ke mně přátelsky bez ohledu na rozdílná vyznání v procentech

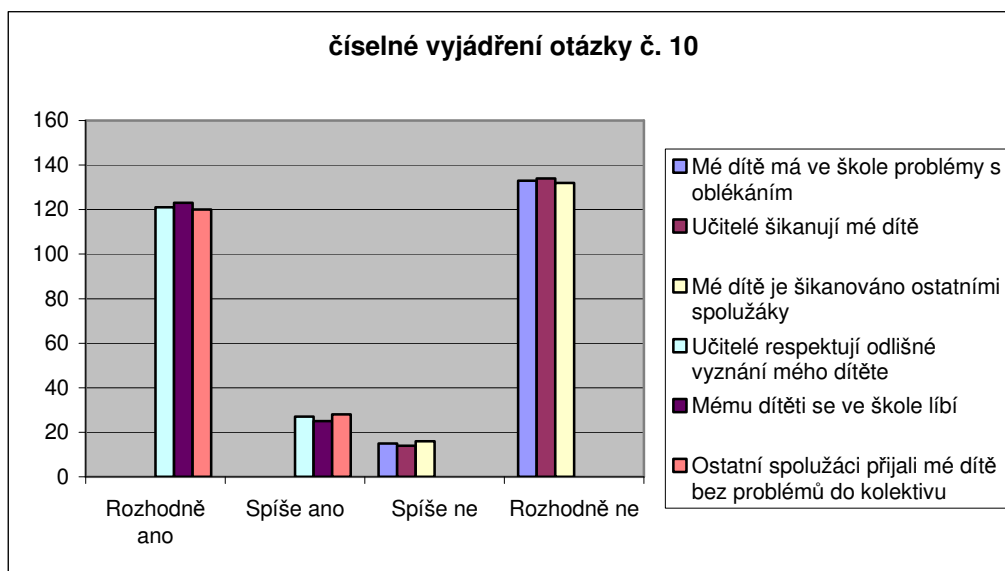
Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 9

Otázka č. 9	Čísla	Procenta
Překvapil	71	47,97%
Zklamal	19	12,84%
Stejný	27	18,24%
Od narození	31	20,95%

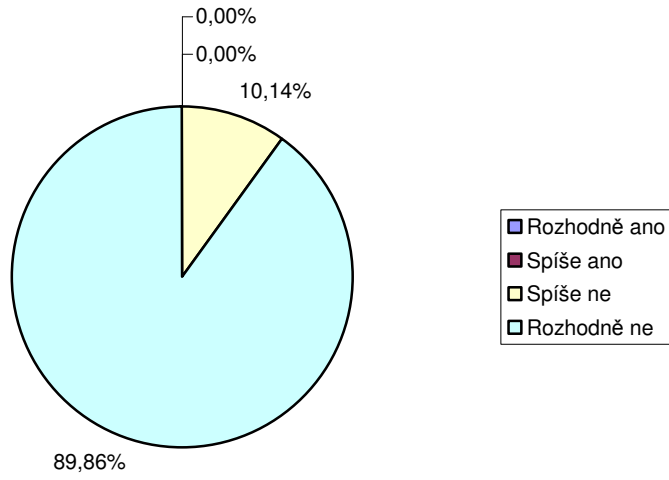
Číselné a procentuální zobrazení otázky č. 10

Otázka č. 10 v číslech	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
Mé dítě má ve škole problémy s oblékáním	0	0	15	133
Učitelé šikanují mé dítě	0	0	14	134
Mé dítě je šikanováno ostatními spolužáky	0	0	16	132
Učitelé respektují odlišné vyznání mého dítěte	121	27	0	0
Mému dítěti se ve škole líbí	123	25	0	0
Ostatní spolužáci přijali mé dítě bez problémů do kolektivu	120	28	0	0

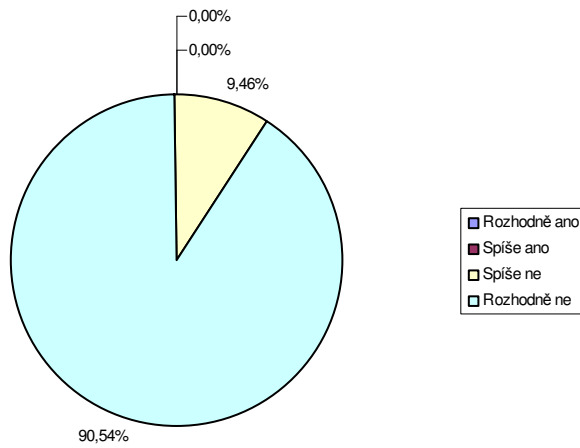

Otázka č. 10 v procentech	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
Mé dítě má ve škole problémy s oblékáním	0,00%	0,00%	10,14%	89,86%
Učitelé šikanují mé dítě	0,00%	0,00%	9,46%	90,54%
Mé dítě je šikanováno ostatními spolužáky	0,00%	0,00%	10,81%	89,19%
Učitelé respektují odlišné vyznání mého dítěte	81,76%	18,24%	0,00%	0,00%
Mému dítěti se ve škole líbí	83,11%	16,89%	0,00%	0,00%
Ostatní spolužáci přijali mé dítě bez problémů do kolektivu	81,08%	18,92%	0,00%	0,00%

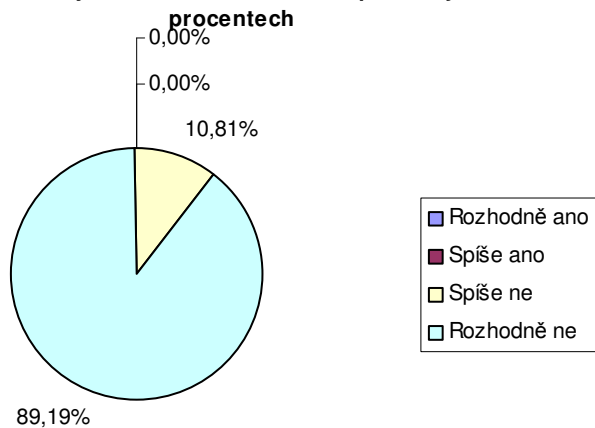
Mé dítě má ve škole problémy s oblékáním v procentech

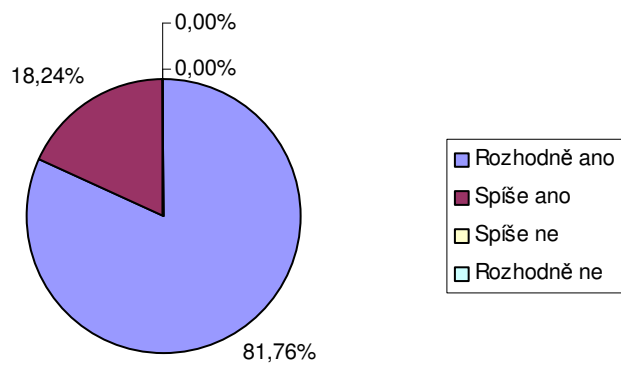
Učitelé šikanují mé dítě v procentech

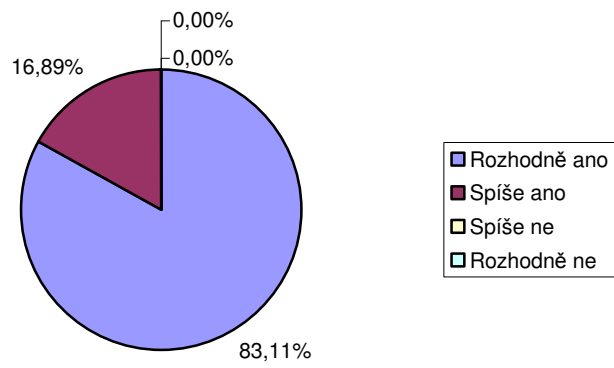
Mé dítě je šikanováno ostatními spolužáky v procentech

Učitelé respektují odlišné vyznání mého dítěte v procentech

Mému dítěti se ve škole líbí v procentech

Ostatní spolužáci přijali mé dítě bez problémů do kolektivu v procentech

